

SPIS TREŚCI

Wolny czas spędzaj powoli... w miastach Cittaslow	1
Festiwali i Tydzień Cittaslow	2
Duch gotyku	3
Zamek krzyżacki w Nidzicy	3
Muzeum Poganicza w Działdowie	4
Warmińsko-Mazurskie Muzeum Pożarnictwa w Lidzbarku	4
Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej w Lubawie	4
Baszta Kurzejnica w Nowym Mieście Lubawskim	4
Muzeum Budownictwa Ludowego	5
– Park Etnograficzny w Olsztynie	5
Muzeum Ziemi Kiszelińskiej w Kiszeli	5
Szlaki rowerowe okolic Kiszeli	6
Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich	6
Szlak kajakowy rzeki Maroński	6
Szlak Pięci Grunwaldzkiej	6
Plaża nad Jeziorem Lidzbarskim w Lidzbarku	7
Górzniński-Lidzbarski Park Krajobrazowy	7
Welski Park Krajobrazowy	7
Szlak kajakowy rzeki Drwęcy	7
Szlak kajakowy rzeki Wet	7
Ośrodek narciarski Kurza Góra w okolicy	8
Nowego Miasta Lubawskiego	8
Park Miejski Łazienki Lubawskie w Lubawie	8
Historyczna trasa rowerowa w okolicy Działdowa	8
Rezerwat przyrody Źródła Rzeki Łyny koło Nidzicy	8
Cuda Mazur	9
Ruiny zamku krzyżackiego w Szczytnie	9
Ratusz w Pasymie	10
Zamek w Rybie	10
Wieża ciśnień w Goldapi	10
Muzeum Tradycji Kolejowej w Węgorzewie	11
Rynek w Olecku	11
Wieża ciśnień w Białej Piskiej	11
Uzdrowisko w Goldapi	12
Safari w Zatykach koło Goldapi	12
Ekomarina w Rybie	12
Szlak Fortyfikacji Mazurskich	12
Rekreacja nad Jeziorem Kalwa w Pasymie	13
Trasy rowerowe okolic Pasymia	13
Trasa przyrodnicza Wiewiórcza Ścieżka w Olecku	13
Ośrodek Mazurski Ogród w okolicy Wydm	14
Rekreacja nad Jeziorem Wydmieńskim w Wydmach	14
Rekreacja nad Jeziorem Domowym Dużym w Szczytnie	14
Plaża miejska Mamry w Węgorzewie	15
Pumptrack w Białej Piskiej	15
Mazurska Pętla Rowerowa	15
Klimat Warmii	16
Barczewo – miasto Feliksa Nowowiejskiego	16
Zabytkowy rynek w Biskupcu	17
Skansen Miejski w Dobrym Mieście	17
Zamek biskupów warmińskich w Reszlu	17
Szlak pieszo-rowerowy z Reszla do Świętej Lipki	17
Stare Miasto w Reszlu	18
Galeria Vita Warmia w Jezioranach	18
Szlak kajakowy rzeki Łyny (Dobre Miasto)	18
Szlak kajakowy rzeki	18
Dadaj – Pasa Warmińska – Wadąg	18
Rekreacja nad Jeziorem Dada	19
Plaża nad Jeziorem Luterskim	19
Trasy rowerowe okolic Jezioran	19
Powiat olsztyński	20
Szlak rowerowy Gościńiec Niborski	20
Szlak Kopernikowski	20
w województwie warmińsko-mazurskim	20

MIASTEczKA CITTASLOW

www.cittaslowpolska.pl
#cittaslowpoland

Urok Północy

Zamek biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim	21
Stare Miasto w Ornecie	22
Muzeum Gazownictwa Warmii i Mazur w Córówie Bawecim	22
Brama Lidzbarska w Bartoszycach	22
Kościół pw. św. Michała Archanioła w Sępólnie	22
Kościół pw. św. Macieja Apostoła i Najdroższej Krwi Pana Jezusa w Bisztyńku	22
Kościół pw. św. Katarzyny w Braniewie	23
Gotycki ratusz w Morągu	23
Szlak Fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego	23
Kompleks Rekreacyjno-Rehabilitacyjny „Zdrowie Braniewo”	24
Park sportowo-rekreacyjny w Morągu	24
Szlak Kanatu Elbląskiego	24
Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo	25
Trasa rowerowa Lidzbarski Warmiński – Orneta	25
Park Elżbiety w Bartoszycach	25
Termy Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim	26
Szlak kajakowy rzeki Łyny (Lidzbarski Warmiński – Bartoszyce – Sępóln)	26
Pomnik przyrody Diabelski Kamień w Bisztyńku	26

Różne oblicza Cittastów

Dom podcienkowy Mały Holender w Żelichowie/Cyganiku (okolice Nowego Dworu Gdańskiego Żuławska Kola) Dojazdowa	27
w Nowym Dworze Gdańskim	27
Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie	27
Trasy rowerowe okolic Murowanej Gośliny	28
Wieża Woka w Prudniku	28
Trasy rowerowe okolic Prudnika	28
Ratusz w Głubczycach	29
Kemping w Pietrowicach koło Głubczyc	29
Szlak rowerowy Leśno Rajza w okolicach Kalet	29
Zalew Zielona w Kaletach	30
Dwór Kierskich w Rejowcu Fabrycznym	30
Szlaki turystyczne okolic Rejowca Fabrycznego	30
Kościół pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Iwoniczynie koło Stanowa	31
Arboretum w Karnieszewicach koło Stanowa	31
Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzgowie	31
Park im. Adama Mickiewicza w Rzgowie	32
Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu	32
Sierpeckie Jeziora	32
Zamek w Golubiu-Dobrzyniu	33
Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwicy w okolicach Golubie-Dobrzynia	33
Szlak Kopernikowski w województwach pomorskim i kujawsko-pomorskim	33
Miasteczka Cittaslow od kuchni	33

Informacja turystyczna w miastach Cittaslow

Wolny czas spędzaj powoli... w miastach Cittaslow

Jeśli szukasz alternatywy dla intensywnego tempa życia – dla szybkiego jedzenia, szybkiego odpoczywania, szybkich kontaktów z innymi – odwiedzenie miast należących do sieci Cittaslow jest doskonałym pomysłem. Każde z nich dysponuje świetną ofertą krótszego i dłuższego wypoczynku: w szczególności dla całych rodzin, ale też dla miłośników kultury i pasjonatów aktywności fizycznej.

Członkowie ruchu stawiają na promowanie i upowszechnianie idei dobrego życia, dbanie o lokalność i zachowanie niepowtarzalnego charakteru przestrzeni miejskiej. Tradycyjna gościnność czyni je atrakcyjnymi dla każdego, kto szuka wytchnienia od codziennej gonitwy.

Miasta spod znaku ślimaka mogą się pochwalić walorami przyrodniczymi okolic, ciekawym dziedzictwem historycznym, lokalnymi wyrobami, w tym kulinariami bazującymi na naturalnych składnikach. Nieodzownym elementem dobrego życia są różne formy sportu i rekreacji, którym służą: parki, ścieżki i szlaki piesze i rowerowe, przystanie kajakowe i żeglarskie, a nawet stoki narciarskie. Członkowie Cittaslow dbają o przywracanie dawnej świetności zabytkowych budowli i tkanki miejskiej. W odrestaurowanych wnętrzach kipi życie kulturalne i działają placówki muzealne.

Zdecydowana większość – bo 28 z 38 – polskich „miasteczek dbających o lepszą jakość życia” leży na Warmii i Mazurach, ale ich idea zakorzeniła się także w Wielkopolsce, na Pomorzu Gdańskim i Środkowym, Górnym Śląsku, Opolszczyźnie, Lubelszczyźnie, Mazowszu i Ziemi Łódzkiej.

Podczas cyklicznych imprez organizowanych w ramach działania sieci można poznawać miasta oraz ich ofertę turystyczną. Co roku w maju lub czerwcu w wybranym z nich gości Festiwal Cittaslow, podczas którego prezentują się wszyscy krajowi członkowie ruchu. Natomiast pod koniec września w poszczególnych miejscowościach odbywają się imprezy rekreacyjne i kulturalne w ramach Tygodnia Cittaslow.

Na kolejnych stronach niniejszej publikacji przybliżamy wybrane atrakcje każdego z miasteczek, proponując kilka wycieczek, które pozwolą poczuć ich charakterystyczny klimat. Bieżące informacje o tym, co dzieje się w każdej z miejscowości, można znaleźć na www.cittaslowpolska.pl.

Skwerek Cittaslow w Lidzbarku, fot. Natalia Sieg

Kamieniczki staromiejskie
i Brama Lidzbarska w Bartoszycach,
fot. archiwum Urzędu Miasta Bartoszyce

Festiwal i Tydzień Cittaslow

Dobra jakość życia w małym mieście – to naczelną ideą przyświecającą ruchowi Cittaslow. Ważnym elementem takiego życia jest świętowanie, rekreacja i wypoczynek. Oprócz celebrowania dni miast i innych lokalnych uroczystości, członkowie ruchu obchodzą dwa wspólne święta.

Co roku w maju lub czerwcu w wybranej miejscowości należącej do sieci gości Festiwal Cittaslow, w ramach którego swoje walory prezentują wszystkie polskie miasta spod znaku ślimaka. Natomiast pod koniec września w każdym z nich odbywają się imprezy rekreacyjne i kulturalne w ramach Tygodnia Cittaslow.

Głównym punktem programu Festiwalu Cittaslow jest co roku kiermasz, podczas którego na stoiskach promocyjnych rozdawane są materiały przybliżające dzieje i atrakcje turystyczne poszczególnych miast, oferowane są wyroby rękodzieła i sztuki ludowej oraz regionalna żywność. Kiermaszowi towarzyszą konkursy, degustacje i pokazy kulinarne oraz różnorodne działania artystyczne. Tradycją stały się również mecze piłki nożnej pomiędzy reprezentacją miast Cittaslow a lokalnymi sportowcami czy samorządowcami. Uwieńczeniem imprezy jest zazwyczaj koncert z udziałem gwiazdy. W trakcie festiwalu przedstawiciele miast radzą również nad kwestiami istotnymi dla ruchu.

☒ fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Członkowie wspierający i przyjaciele Cittaslow

Członkiem wspierającym ruch Cittaslow od 2007 roku jest samorząd województwa warmińsko-mazurskiego.

W ramach współpracy z nim miasteczka realizują „Ponadlokalny program rewitalizacji sieci miast Cittaslow województwa warmińsko-mazurskiego”.

W 2019 roku do grona członków wspierających dołączył powiat olsztyński (patrz str. 20).

Pierwszym w Polsce „Przyjacielem Cittaslow” jest Grupa Meblowa Szynaka, prowadząca działalność w miasteczkach Cittaslow – Lubawie, Lidzbarku oraz Nowym Mieście Lubawskim.

Zamek krzyżacki w Nidzicy

Gotycka warownia, wzniesiona w latach 1380-1400, to największy krzyżacki zamek rezydencyjno-obronny na Mazurach. Położony na wysokim wzgórzu, niegdyś otoczony moczarami rzeki Nidy, zabezpieczał od południa granice państwa zakonnego.

Czteroskrzydłową twierdzę o wymiarach 62x44 m osadzono na wysokiej kamiennej podmurówce. Na poddaszu, w grubości murów, budowlę obiegają krużganki obronne – zarówno od strony zewnętrznej, jak i od strony dziedzińca. Najstarsza, zachodnia część zamku dominuje nad miastem. Jej fasadę zdobią duże ostrołukowe okna, a szczyty wieńczą sterczyny. Skrzydło wschodnie to budynek bramny flankowany wysokimi wieżami, krytymi dachami namiotowymi oraz zdobionymi wnękami i płaskimi dekoracjami. Nad bramą usytuowano dwukondygnacyjną kaplicę.

Aktualnie w zamku mieszczą się: Muzeum Ziemi Nidzickiej, Nidzicki Ośrodek Kultury, siedziba bractwa rycerskiego i biblioteka, działają również pokoje gościnne i restauracja. Odbywają się tutaj m.in. turnieje rycerskie, Zamkowy Maraton Rockowy „ZMRock” i Inwazja Ognia i Muzyki.

fot. Paweł Koziński

fot. archiwum Muzeum Pogranicza
w Działdowie

Muzeum Pogranicza w Działdowie

Placówka powstała pierwotnie jako Interaktywne Muzeum Państwa Krzyżackiego. W 2018 r., po zakończeniu rewitalizacji gotyckiej części zamku krzyżackiego, przeniosła tam swoją siedzibę, rozszerzając działalność i zmieniając nazwę. Obecnie muzeum udostępnia dwie wystawy stałe. W ratuszu można zapoznać się z interaktywną wystawą państwa Zakonu Krzyżackiego, wykorzystującą projekcje 3D, multimedialne ekrany dotykowe, animacje, makiety oraz tradycyjne eksponaty. W zamku prezentowana jest wystawa pt. „Działdowo – miasto i ludzie dawnego pogranicza”. Ukazuje ona dzieje miasta i regionu od średniowiecza po II wojnę światową, a także historię niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Soldau, korzystając ze stanowisk i prezentacji multimedialnych, przedmiotów zabytkowych i zrekonstruowanych.

Warmińsko-Mazurskie Muzeum Pożarnictwa w Lidzbarku

Muzeum prezentuje sprzęt używany do gaszenia pożarów przez pokolenia lidzbarskich strażaków. Można tu obejrzeć kolekcję sika-wek, motopomp, gaśnic, strażackich hełmów, mundurów i sztandarów (na zewnątrz także wozy strażackie). W placówce zgromadzo-no również zbiory związane z historią miasta, m.in. gazety, fotografie, dokumenty. Ekspozycja czynna w poniedziałki, środy i piątki (godz. 10.00-13.00).

fot. archiwum Urzędu Miasta Lubawa

Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej w Lubawie

Placówka powstała na terenie dawnego zamku, w którym przez ponad 500 lat (do 1773 r.) rezydowali biskupi chełmińscy. Murowaną warownię wzniesiono na przełomie XIII i XIV w. W 1813 r. opuszczony zamek spłonął wraz z wieżami, a w 1826 r. został rozebrany. Do naszych czasów przetrwały fundamenty skrzydeł budowli, fragmenty murów obronnych i jednej z baszt oraz ostrołukowy portal na dziedzińcu. Rewitalizacja pozostałości zamku objęła m.in. odrestaurowanie piwnic oraz budowę nowego obiektu wraz z odtworzeniem dawnego dziedzińca. W piwnicach urządzono sale konferencyjne, a także wystawowe, w których wyeksponowano przedmioty odnalezione podczas prac archeologicznych. W nowym obiekcie znalazły się: punkt informacji turystycznej, siedziby stowarzyszeń i organizacji, stał się on miejscem spotkań i warsztatów. Na dziedzińcu odbywają się imprezy artystyczne. Całość założenia otaczają zrewitalizowane mury obwodowe, wokół których prowadzi historyczna ścieżka edukacyjna.

Baszta Kurzętnicka w Nowym Mieście Lubawskim

Jedna z dwóch zachowanych gotyckich baszt bramnych, będących elementami fortyfikacji miasta. Budowla, zwana też Basztą Brodniczką, powstawała wraz z murami miejskimi od lat 30. XIV w. Wzniesioną na planie kwadratu masywną bryłę nakryto dachem czterosпадowym. Przejście dla pieszych przebito w latach 20. XX w. Przy fragmencie muru przylegającym do baszty urządzono skwerek, na którym ustawiono głaz z herbem miasta i dwie repliki armat, wykonane na potrzeby kręcenia filmu „Potop” z 1974 r.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku

Odwiedzając skansen, możemy odbyć wędrowkę w czasie i przestrzeni. W Olsztynku prezentowanych jest 77 obiektów architektury wiejskiej z Warmii, Mazur, Powiśla i Małej Litwy, powstałych w XIX i XX w. Są to budynki mieszkalne i gospodarcze (m.in. młyn wodny, wiatraki, olejarnia, kuźnia, wędzarnia, garncarnia) oraz drewniany kościół. Ich wyposażenie pokazuje, jak wyglądało życie codzienne i obrzędy na wsi w minionych wiekach. Muzealne zbiory kultury materialnej oraz sztuki ludowej liczą ponad 10 tys. eksponatów. Klimat dawnej wsi przybliżają organizowane tutaj imprezy oraz hodowla zwierząt gospodarskich, budząca szczególne zainteresowanie dzieci.

Skansen powstał w 1909 r. jako Muzeum Wsi w Królewcu, ówczesnej stolicy Prus Wschodnich. W latach 1938-1942 przeniesiono go do Olsztynka. Obecnie do muzeum należą także dwa obiekty w centrum miasta: Salon Wystawowy w dawnym kościele oraz Dom Mrongowiusza. Tuż obok nich – w budynku ratusza – działa też inna placówka muzealna: Multimedialne Muzeum Obozu Jenieckiego Stalag IB oraz Historii Olsztynka.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Muzeum Ziemi Kisielickiej w Kisielicach

fot. archiwum Urzędu Miejskiego Kisielice

Placówka powstała w 2021 r. na zrewitalizowanym poddaszu zabytkowego budynku szkoły podstawowej (gdzie można wjechać przeszkloną windą zewnętrzną). Głównym eksponatem jest tutaj makietą starego miasta, odwzorowująca w skali 1:20 dawną zabudowę, w tym 20 budynków o wysokości ok. 2 m, ustawionych wokół trójkątnego rynku z ratuszem i kościołem. Makietą ma ok. 10 m długości, a zwiedzający mogą wejść pomiędzy odtworzone obiekty. Osobną ekspozycję stanowią makietę dworów w Ogrodzieńcu, Łęgowie i Limży.

Szczególną atrakcją placówki jest podwieszony pod sufitem model sterowca „Hindenburg” (8 m), latającego niegdyś m.in. nad Kisielicami. Sterowiec nazwano na cześć feldmarszałka i ówczesnego prezydenta Niemiec Paula von Hindenburga, którego pałac znajdował się w Ogrodzieńcu. Ród von Hindenburg und Beneckendorf był związany również z pobliską Limżą. Podczas zwiedzania goście mogą obejrzeć prezentację oraz grę światła i dźwięku przedstawiającą katastrofę sterowca, do której doszło w 1937 r. w Stanach Zjednoczonych.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego Kisielice

Szlaki rowerowe okolic Kisielic

Przez tereny gminy przebiegają trzy turystyczne szlaki rowerowe o łącznej długości ok. 50 km. Szlak Autorytetów (czerwony) biegnie z Jezierzyc do Kisielic (w gminie 10,75 km). Jego nazwa odnosi się do osób związanych z miejscami, przez które wiedzie, m.in. papieża Jana Pawła II i Emila von Behringa, noblisty, wynalazcy szczepionki przeciwżółtej. Szlak prowadzi głównie drogami asfaltowymi. Oprócz podziwiania atrakcji przyrodniczych na trasie można odwiedzić także wieś Trupel z neogotycką kaplicą grobową Albersów z początku XX w. i dawną kuźnię z XIX w. W Kisielicach warto zaś zwiedzić kościół pw. Matki Bożej Królowej Świata z XVII w.

Szlak niebieski wiedzie wokół Jeziora Goryńskiego przez „Krajinę Wiatraków”, w całości w granicach gminy (24,6 km). Szlak Pocztyliona (żółty) łączy Goryń z Elblągiem (w gminie 14,7 km). Na trasie można zwiedzić kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP z początku XVII w. w Łęgowie. Kisielice z Ogródzieńcem połączyła ścieżka pieszo-rowerowa poprowadzona wzdłuż DK 16 (2,5 km).

Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich

Park chroni część Garbu Lubawskiego, wraz z najwyższą w regionie Dylewską Górą (312 m n.p.m.). Na jej szczycie bierze początek ścieżka przyrodnicza, która zatacza pętlę sięgającą do Jeziora Francuskiego (drugą ścieżkę wyznaczono koło leśniczówki Napromek). W granicach parku znalazły się dwa rezerваты przyrody i część trzeciego. Na terenie parku wyznaczono cztery szlaki rowerowe, przecinają go także pieszy Szlak Grunwaldzki i drogowy Szlak Pętli Grunwaldzkiej.

Szlak Pętli Grunwaldzkiej

Bitwa pod Grunwaldem to symbol chwały polskiego oręża. Poznawaniu związanych z nią miejsc, zachowanych w nich pamiątek historii i współczesnych atrakcji, służy szlak drogowy, liczący 263 km. Miłośnikom kultury średniowiecza przypadną do gustu gotyckie zamki, kościoły, elementy fortyfikacji miejskich. Dzięki wytyczeniu trasy w formie kilku pętli, każdy może zaplanować sobie zwiedzanie indywidualnie.

fot. archiwum Urzędu Miasta Olsztyn

Szlak kajakowy rzeki Marózki

Stanowiąca dopływ Łyny Marózka to niezwykle urokliwy szlak kajakowy. Większość kajakarzy wybiera start w okolicy Waplewa, skąd rzeka wije się po terenach podmokłych i leśnych (5-9 km) do jeziora Maróz. Po przeprawie przez nie (6 km) płynący docierają do Swaderek, gdzie konieczna jest długa przenoska (ok. 800 m). Dalej jednak czeka na nich najpiękniejszy odcinek rzeki, wiodący przez stary las (5 km). Spływ kończy się na Jeziorze Świętym koło Kurek (1 km). Po kilkusetmetrowej przenosce można go kontynuować Łyną. W 1958 r. Marózką płynął przyszły papież Jan Paweł II, co upamiętniają tablice w Kurkach i Olsztynku.

Plaża nad Jeziorem Lidzbarskim w Lidzbarku

Lidzbarska plaża może się pochwalić najdłuższą w regionie zjeżdżalnią wodną na świeżym powietrzu. Poza tym są tutaj: pomosty wydzielające trzy baseny kąpielowe, wieża do skoków (o wysokości niemal 4 m), wiata, wypożyczalnia sprzętu wodnego, trzy boiska do siatkówki, punkt gastronomiczny i zaplecze sanitarne. Od plaży brzegiem jeziora wiedzie promenada, przy której ustawiono drewniane rzeźby. Kończy się w parku z m.in. placem zabaw. Przez Jezioro Lidzbarskie przepływa rzeka Wel, będąca atrakcyjnym szlakiem kajakowym.

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Lidzbark

Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy

Granice województwa warmińsko-mazurskiego (gmina Lidzbark) obejmują część terenów parku. To głównie kompleksy leśne. Ich oś stanowi rzeka Brynica, żłobiąca głęboki jar (40-50 m), objęty ochroną w dwóch rezerwach. W jednym z nich rośnie liczący ponad 500 lat „Dąb Rzeczypospolitej” (obwód ok. 640 cm). Na obszarze parku wytyczono ponad 250 km szlaków rowerowych i pieszych oraz ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne.

Welski Park Krajobrazowy

Park obejmuje malowniczą dolinę rzeki Wel i jej okolice. Przełomowy odcinek rzeki chroni rezerwat Piekiełko. Oprócz niego utworzono jeszcze trzy rezerваты. W siedzibie parku działają muzea: etnograficzne i przyrodnicze. Rzeką wiedzie popularny szlak kajakowy. W parku wyznaczono sześć szlaków rowerowych, trzy piesze i ścieżkę dydaktyczną. Przez jego tereny biegną też pieszy Szlak Grunwaldzki i drogowy Szlak Pętli Grunwaldzkiej.

Szlak kajakowy rzeki Drwęcy

Szlak (ok. 211 km) został wyznaczony od Rychnowskiej Woli. Rzeka ma źródła na stoku Dylewskiej Góry, a cała jej dolina objęta jest granicami rezerwatu. Do wsi Rodzone koło Lubawy w ciągu jednego dnia można dopłynąć z Samborowa. Kolejne etapy wiodą do Nowego Miasta Lubawskiego, a stamtąd np. do wsi Topiele (poza granicami województwa). Spływ można kontynuować Drwcą do Torunia, gdzie uchodzi ona do Wisły, albo akwenami Pojezierza Brodnickiego.

Szlak kajakowy rzeki Wel

Wel wypływa z okolic Wzgórz Dylewskich, natomiast szlak kajakowy (98,5 km) rozpoczyna się na jeziorze Dąbrowa Wielka. Rzeka przecina Lidzbark, zaś uchodzi do Drwęcy w Bratanie koło Nowego Miasta Lubawskiego. Po drodze często zmienia kierunek biegu. Przepływa przez dziesięć jezior, co zapewnia jej wyrównany stan wody. Na szlaku kajakarze natykają się na odcinki o różnym stopniu trudności. Najtrudniejszy jest ten o charakterze potoku górskiego w rezerwacie Piekiełko.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum Ośrodka Narciarskiego Kurza Góra

Ośrodek Narciarski Kurza Góra w okolicy Nowego Miasta Lubawskiego

Największy ośrodek narciarski w północnej Polsce, działający w Kurzętniku koło Nowego Miasta Lubawskiego. Dysponuje trzema trasami zjazdowymi (łącznie blisko 2,5 km), obsługiwany przez wyciągi orczykowe, a częściowo także przez wyciąg taśmowy. Trasy wyposażono w system naśnieżania i sztuczne oświetlenie. Narciarze i snowboardziści mogą korzystać z wypożyczalni i serwisu sprzętu oraz usług szkoły narciarskiej. Działają tutaj tory do tubingu (łącznie 700 m) i lodowisko. Dodatkowymi atrakcjami są park rozrywki i restauracja. Kolejną będzie drewniana wieża widokowa o wysokości 35 m, z kolejką krzesłkową i kładką o długości 2 km.

fot. archiwum Urzędu Miasta Lubawa

Park Miejski Łazienki Lubawskie w Lubawie

Zrewitalizowany park to doskonałe miejsce do odpoczynku, rekreacji i aktywnego spędzania czasu na świeżym powietrzu dla całych rodzin. Na jego terenie znajdują się dwa większe stawy i jeden mały, połączone ze sobą kanałami. Swobodne przemieszczanie się umożliwiają ścieżki spacerowe i kładki przerzucone nad wodą. Odwiedzający park mają do dyspozycji plac zabaw, siłownię na świeżym powietrzu, park linowy oraz zaplecze sanitarne. Na największym stawie wybudowano molo, a w jego pobliżu zlokalizowano miejsce występów artystycznych. W parku organizowane są imprezy rozrywkowe i rekreacyjne dla mieszkańców miasta i turystów, w tym zawody wędkarskie.

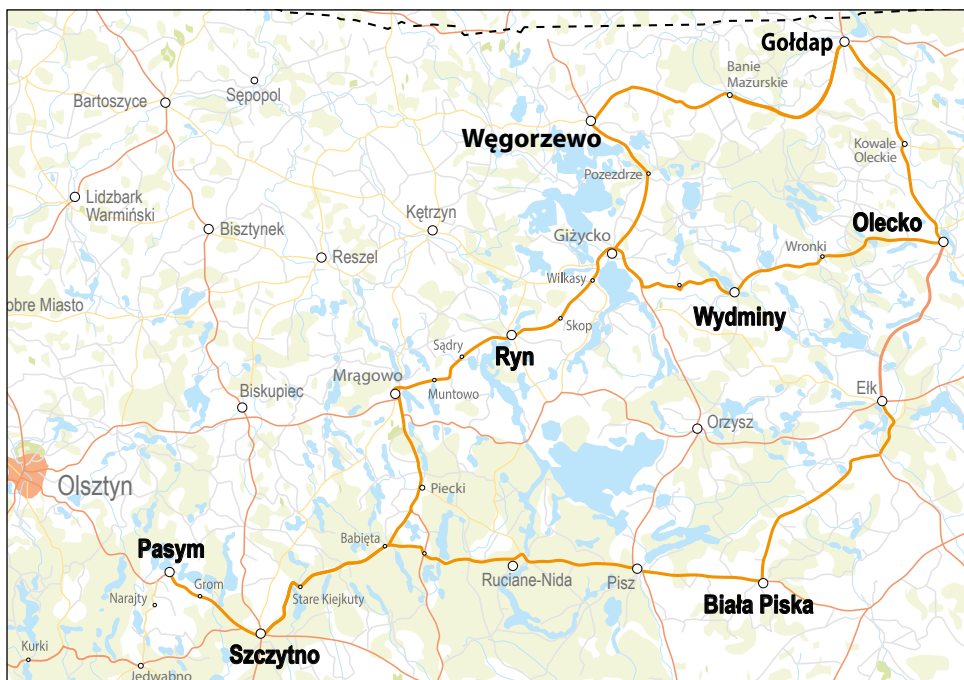
fot. Paweł Koziński

Rezerwat przyrody Źródła Rzeki Łyny koło Nidzicy

Położony na skraju Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej rezerwat chroni obszar źródłowy największej rzeki regionu. Zlokalizowany w pobliżu wsi Łyna, zajmuje ok. 121 ha. Obejmuje silnie zróżnicowaną morfologicznie, rozległą dolinę o stromych i wysokich (30–40 m) zboczach z licznymi bocznymi wąwozami. Można tutaj obserwować rzadko spotykany w Europie proces wstecznej erozji źródłkowej. U wylotu doliny już w średniowieczu zbudowano młyn wodny. Poruszanie się po rezerwacie ułatwiają drewniane kładki, schody i poręcze. Do rezerwatu można dojechać rowerem z Nidzicy wygodną ścieżką, a z Olsztyna Łynostradą.

Historyczna trasa rowerowa w okolicy Działdowa

Nieoznakowana trasa przebiega przez miejsca związane z historią Ziemi Działdowskiej. Pętla wiedzie z Działdowa przez Księży Dwór, Prusinowo, Wysocką, Skurpie, Rudolfów i Baranówkę. Przy drodze do Kurek warto odwiedzić cmentarz z I wojny światowej. W Księżym Dworze zachował się pałac rodziny Frankensteinów, a w lesie za miejscowością – średniowieczne grodzisko. Od Wysockiej rowerzyści jadą pieszym Szlakiem Grunwaldzkim, mijając miejsce popasu wojsk Jagiełły przed bitwą w 1410 r. W Skurpiu wznosi się dom rodzinny artysty Hieronima Skurpskiego. Między Rudolfowem a Baranówką znajdują się kolejne mogiły z I wojny światowej.

Ruiny zamku krzyżackiego w Szczytnie

Wybudowany w latach 1370-1380 zamek zastąpił wcześniejszą drewnianą strażnicę. Przez wieki warownia pełniła funkcje obronne, potem była siedzibą starosty książęcego i rezydencją myśliwską. W lipcu 1639 r., pod pozorem udziału w łowach, spotkali się tutaj król Polski Władysław IV z elektorem Jerzym Wilhelmem Hohenzollernem, by omówić przygotowanie antyszwedzkiej prowokacji w Inflantach. W połowie XVII w. podupadający zamek został opuszczony. W XVIII w. częściowo go rozebrano, a proces niszczenia trwał przez kolejne dwa wieki.

W latach 1990-1992 mury zabezpieczono jako trwałą ruinę. Przeprowadzona w latach 2018-2021 rewitalizacja pozwoliła odzwierciedlić pierwotny wygląd zamku. Obecnie w jego pomieszczeniach odbywają się koncerty, warsztaty i wystawy, a na ekspozycji można obejrzeć relikty odnalezione podczas prac. Henryk Sienkiewicz uwiecznił szczycieński zamek w powieści „Krzyżacy”. To tutaj uwięziono i okaleczono Juranda ze Spychowa, gdy poszukiwał porwanej córki.

Tuż obok ruin, w miejscu dawnego przedzamcza, wznosi się gmach ratusza. Część budowli zajmuje Muzeum Mazurskie prezentujące historię i kulturę materialną Mazurów.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Szczytnie

 fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Pasyń

Ratusz w Pasyń

Malowniczym położeniem i niezwykłym klimatem Pasyń przyciąga nie tylko turystów, ale i filmowców. Dlatego na ekranach kin i telewizorów często można zobaczyć charakterystyczne dla tego urokliwego miasteczka budowle. Należą do nich ratusz, wzniesiony w stylu angielskiego neogotyku. Za wzór projektującemu budowlę Karłowi Junlerowi służył zamek Babelsberg w Poczdamie – letnia rezydencja cesarza niemieckiego. Nowy ratusz wybudowano w latach 1854-1855 w miejscu średniowiecznego, spalonego jeszcze w 1583 r. Dwukondygnacyjną budowlę na planie prostokąta wzbogacono od frontu ryzalitem, przechodzącym w niską, czworoboczną wieżę. Korpus i wieżę zwieńczono krenelacją ozdobionym wieżyczkami w narożnikach.

 fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Zamek w Ryń

Imponującą warownią na wzniesieniu pomiędzy jeziorami Ołów i Ryńskim zakon krzyżacki wybudował pod koniec XIV w. Przez ponad dwa wieki służyła celom militarnym, potem mieściła urzędy, więzienie (XIX w.), instytucje kultury (po 1945 r.).

Pierwotnie budowla miała jedno skrzydło. Dwa kolejne wzniesiono w pierwszej połowie XVII w., czwarte – na początku XX w. Wszystkie mają po trzy kondygnacje i poddasze użytkowe otoczone gzymsem z charakterystycznymi sterczykami w narożach. Po przebudowach zamek zyskał kształt prostokąta z wewnętrznym dziedzińcem. Obecnie mieści się w nim hotel, w którym znalazło się miejsce na ekspozycje historyczne. Odbywają się tutaj biesiady i zabawy rycerskie, imprezy kulinarne, a także – częściowo – Festiwal Kultury Średniowiecza Masuria 2.

 fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Wieża ciśnienia w Gołdapi

Miejscem, z którego można podziwiać panoramę Gołdapi i okolic, jest szczyt wieży ciśnienia, jednego z najstarszych zabytków zachowanych w mieście. Budowla ma siedem kondygnacji i wysokość 46,5 m.

Wzniesiona w 1905 r., nosi cechy stylu neogotyckiego. Aż do 1986 r. zapewniała mieszkańcom miasta zaopatrzenie w wodę. Po renowacji stała się jednym z najważniejszych obiektów turystycznych w Gołdapi. Wokół kopuły wieży powstało przeszklone pomieszczenie, w którym urządzono kawiarnię. Zewnętrzny taras widokowy dobudowano nad półkolistą kopułą, dookoła latarni zwieńczonej iglicą. Wejście tutaj dostarcza niezapomnianych emocji. W wieży działa ekspozycja regionalna i sklepik z pamiątkami.

Muzeum Tradycji Kolejowej w Węgorzewie

Placówka działa w budynku dworca kolejowego (ul. Jaracza 4). Prowadzi ją Fundacja Dziedzictwo Nasze. Bogate zbiory zabytkowych urządzeń i narzędzi, rozkładów jazdy, fotografii i map, dokumentują historię kolejnictwa dawnych Prus Wschodnich, dzisiejszego województwa warmińsko-mazurskiego i Suwalszczyzny. Przy muzeum funkcjonuje galeria oraz sklepik z pamiątkami. Organizowane są tu wykłady, spotkania tematyczne, seanse filmowe, a także warsztaty dla dzieci i dorosłych. Pochodzące głównie ze zbiorów prywatnych eksponaty tworzą grupy tematyczne: urządzenia zabezpieczenia ruchu kolejowego, urządzenia techniczno-warsztatowe, urządzenia techniczne służby drogowej, części taboru kolejowego, wyposażenie wnętrz, tablice informacyjne, ubiory i wyposażenie pracowników kolei oraz archiwalia i zbiory biblioteczne.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Węgorzewie

Rynek w Olecku

Największego rynku w Europie próżno szukać w Krakowie, Wrocławiu, Bordeaux czy Berlinie. Znajdziemy go w klimatycznym mazurskim miasteczku – Olecku. Rynek wytyczono w XVI w. na powierzchni aż 6,4 ha (słynny rynek krakowski ma zaledwie 4 ha). Skąd tak duży plac handlowy w małym mieście? Prawdopodobnie w planach założyciela miasta księcia Albrechta Hohenzollerna Olecko miało przejąć rolę ważnego ośrodka handlowego na pograniczu Korony, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Prus Książęcych. W połowie XIX w. z inicjatywy Towarzystwa Upiększania Miasta na rynku posadzono drzewa i krzewy ozdobne, wytyczono aleje spacerowe, ustawiono ławki i latarnie gazowe. Dziś większą część rynku zajmuje urokliwy park, w którego sercu wznosi się kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Olecku

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Białej Piskiej

Wieża ciśnień w Białej Piskiej

O Białej Piskiej mówi się, że jest miastem trzech wież. Jedną z tych charakterystycznych budowli jest wieża ciśnień (pozostałe to wieże ratusza i kościoła). Rozpoczętą w 2019 r. modernizację wieży ciśnień przeprowadzono w trzech etapach. Zgodnie z zaleceniami konserwatora zabytków, znajdujące się wewnątrz schody zachowano i odnowiono, zaś na szczycie budowli urządzono zadaszony i wydzielony ściankami z poliwęglanu taras widokowy. Z okazji 300-lecia nadania praw miejskich Białej Piskiej na wierzchołku wieży umieszczono kapsułę czasu z listami mieszkańców, życzeniami, przedmiotami związanymi z miastem itp. Pod kapsułą znalazło się zalecenie, by przyszłe pokolenia otworzyły ją dopiero za kolejne 300 lat. Dzisiaj wieża ciśnień pełni rolę turystyczną i jest udostępniana bezpłatnie.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Uzdrowisko w Gołdapi

Malowniczo położone na skraju Puszczy Rominckiej miasto to pierwsze uzdrowisko na Warmii i Mazurach. Jego profil borowinowo-klimatyczny sprzyja leczeniu chorób narządu ruchu, dróg oddechowych, układu krążenia oraz dolegliwości psychosomatycznych.

W Lesie Kumiecie działa sanatorium, a przy promenadzie nad jeziorem Gołdap – pijalnia wód mineralnych i leczniczych oraz tężnie solankowe (o długości 220 m i wysokości 8 m). Doprowadzone do tężni solanki wytwarzają mikroklimat o dużej zawartości jodu, wapnia, magnezu, potasu, sodu, bromu i fluoru.

Aktywny wypoczynek umożliwiają ścieżki piesze i rowerowe, plaża z wypożyczalnią sprzętu wodnego, a zimą – trasy dla narciarzy biegowych oraz stok na podgołdapskiej Pięknej Górze.

Safari w Zatykach koło Gołdapi

Niepowtarzalnych przeżyć dostarcza safari w mazurskim Gospodarstwie Ekologicznym niedaleko Gołdapi. Można tu oglądać m.in. stada danieli i różnych gatunków jeleni, muflony, dzikie owce arui, koniki Przewalskiego, tarpany, zebry i wielbłądy. Zwiedzający poruszają się samochodem terenowym z kierowcą-przewodnikiem. W ofercie jest też pływanie gondolą i amfibią, a także biesiady w „wiosce Jaćwingów” na wyspie.

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Ryn

Ekomarina w Rynie

Ekologiczną przystań żeglarską zlokalizowano przy odrestaurowanej promenadzie nad Jeziorem Ryńskim, niemal w centrum miasta. Zapewnia ona znakomite warunki pobytu żeglarzom pływającym Szlakiem Wielkich Jezior Mazurskich i pozwala poczuć jego klimat.

Stylowy budynek mieści kapitanat, sale szkoleniowe oraz pomieszczenia dla wodniaków. Na infrastrukturę portu składają się również m.in.: pomosty stałe i pływające z miejscami do cumowania dla 85 jachtów oraz slip do wodowania sprzętu pływającego. Nad jeziorem można korzystać ze ścieżek pieszych i rowerowych oraz terenów zielonych. Krótki spacer przez miasto nad jezioro Otów pozwoli dotrzeć do plaży miejskiej z wypożyczalnią sprzętu wodnego.

Szlak Fortyfikacji Mazurskich

Ryn leży na szlaku drogowym, łączącym miejsca, w których zachowały się pamiątki burzliwej przeszłości Mazur, a jednocześnie pozwalającym na korzystanie z innych tutejszych atrakcji turystycznych. Podróżujący licząc 438 km trasą zwiedzają staropruskie grodziska, zamki krzyżackie, twierdzę Boyen w Giżycku, umocnienia i schrony z czasów obu wojen światowych (z Wilczym Szaniecem w Gierłożu i kompleksem w Mamerkach na czele). Na szlaku leży m.in. również Gołdap.

Rekreacja nad jeziorem Kalwa w Pasymiu

Wielkim atutem Pasymia jest malownicze położenie nad jeziorem Kalwa Wielka. Ma ono kształt zbliżony do podkowy o nieregularnych ramionach, oddzielonych od siebie półwyspem Ostrów z jeziorkiem Kalwa Mała na końcu.

Plażę miejską w Pasymiu urządzono przy ul. Ostrów, w jej pobliżu można też wypożyczyć sprzęt wodny. Wokół jeziora powstały liczne pomosty wędkarskie i żeglarskie, działają ośrodki wypoczynkowe, camping i pole namiotowe. Wypoczynek nad Kalwą będzie przebiegał w ciszy i spokoju, ponieważ na akwenu obowiązuje zakaz używania jednostek pływających z silnikami spalinowymi.

Kajakiem można stąd przepłynąć pod prąd Strugą Młyńską przez Jezioro Kiepuńskie na Jezioro Leleskie. Drugie połączenie wodne z jeziora Kalwa to rzeka Kalwa, która łączy się z rzeką Kośną, przepływającą przez jezioro Košno i stanowiącą atrakcyjny szlak kajakowy.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Trasy rowerowe okolic Pasymia

Mazurskie krajobrazy, piękno przyrody i pamiątki przeszłości zachęcają do rowerowych wędrówek wokół Pasymia. W okolicach miasta wytyczono dziewięć ciekawych tras – każda ma formę pętli, ze startem i metą w mieście.

Trasa „Czarci Kamień” (17 km) wiedzie do jeziora Dłużek, „Kamień Hindenburga” (32 km) – nad: Leleskie, Gromskie i Sasek Wielki, „Pasymskie Bunkry” (30 km) i „Kalwa” (21 km) – wokół Kalwy, „Graszk” (30 km) – nad Serwent, „Czarny Bocian” (20 km) – do Małszewskiego, „Babska Chata” (33 km) – do wsi Sąplaty, „Chamedafne Północna” (23 km) – wokół Leleskiego, „Pajtuński Młyn” (35 km) – do dawnego młyna wodnego nad Kośną.

Trasa przyrodnicza Wiewiórcza Ścieżka w Olecku

Urokliwa, licząca niemal 13 km trasa pieszo-rowerowa wokół Jeziora Oleckiego Wielkiego. Powstała pod koniec XIX w., aby umożliwić dostęp do domu zdrojowego po przeciwległej stronie jeziora. Dziś mieszkańcy miasta i turyści korzystają z niej w celach rekreacyjnych. Trasa wiedzie obok obiektów sportowo-turystycznych, Dworku Mazurskiego, amfiteatru Podzamcze oraz plaż. Na południowym krańcu jeziora rozciąga się plaża Szyjka z pływającym pomostem oraz kąpieliskiem, na przeciwległym krańcu – plaża Skocznia z drewnianym mołem, odbudowanym na wzór tego z lat 30. XX w.

Wzdłuż Wiewiórczej Ścieżki ustawiono ławki i altany, stojaki rowerowe i tarasy widokowe. Wokół trasy rosną gatunki roślin objętych ochroną i znajdują się tereny lęgowe ptaków wodnych. Spacer ścieżką trwa 4-5 godzin, przejażdżka rowerowa – godzinę.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Olecku

 fot. archiwum Urzędu Gminy Wydminy

Ośrodek Mazurski Okrągłe w okolicy Wydmin

Ośrodek oferuje możliwość uprawiania różnych form aktywnego wypoczynku przez cały rok. Sprzyja temu jego położenie na malowniczych, pagórkowatych terenach nad jeziorem Skomack Mały w sercu Mazur Garbatych, niespełna 30 km od Giżycka. To jeden z najpiękniejszych zakątków Mazur, który przyciąga wielu turystów, amatorów kontaktu z naturą i wypoczynku w jej otoczeniu.

Ośrodek zapewnia doskonałe warunki rekreacji rodzinom z dziećmi, miłośnikom aktywnego wypoczynku, wędkarzom, grzybiarzom, myśliwym, obserwatorom dzikiej przyrody. Zimą funkcjonuje tutaj stacja narciarska z oświetlonymi i naśnieżanymi stokami (cztery trasy, 1500 m), dysponująca taśmą dla początkujących. Przez cały rok działa tubing.

Na terenie ośrodka wydzielono Zoo Safari o powierzchni 100 ha, w którym żyje ponad 200 zwierząt. Dodatkową atrakcją kompleksu jest Arena RC Park Zabawek Zdalnie Sterowanych. Poza tym na gości czekają bar i restauracja specjalizująca się w tradycyjnych daniach kuchni polskiej i regionalnej.

 fot. archiwum Urzędu Gminy Wydminy

Rekreacja nad Jeziorem Wydmieńskim w Wydminach

Jedną z największych atrakcji Wydmin jest jezioro, nad którym leży miejscowość. Dzięki rozbudowanej linii brzegowej oraz liczny wysp akwen o powierzchni 377 ha jest niezwykle atrakcyjny dla turystów. Położone na jego brzegach ośrodki wypoczynkowe i pola namiotowe oferują doskonałe warunki do wypoczynku. Można tu uprawiać wędkarstwo i sporty wodne, w szczególności kajakarstwo. Okoliczne kompleksy leśne zachęcają do spacerów oraz zbierania runa leśnego. Urozmaicona rzeźba terenu uatrakcyjnią wędrowki piesze oraz rowerowe po wyznaczonych szlakach turystycznych.

Z centrum Wydmin traktem wyłożonym kamieniami można dojść do alejki nad jeziorem, która prowadzi do „garbatego” mostu. Wiedzie on na wyspę, która w przyszłości zostanie zagospodarowana z myślą o turystach.

 fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Szczytnie

Rekreacja nad Jeziorem Domowym Dużym w Szczytnie

Dzięki dwóm jeziorom położonym w centrum miasta, może ono pochwalić się szeroką ofertą rekreacyjną. Baza Wodna Miejskiego Ośrodka Sportu nad Jeziorem Domowym Dużym dysponuje zarówno sprzętem wodnym (rowery wodne, kajaki, żaglówki, deski SUP), jak i rowerami miejskimi, doskonale nadającymi się na przejażdżkę ścieżką pieszo-rowerową biegnącą wokół szczytyńskich jezior. Można również wybrać się na rejs widokowy statkiem wycieczkowym „Jagienka”. Na miłośników kąpeli czeka plaża miejska z kąpieliskiem (strzeżonym w sezonie letnim). Obok plaży znajdują się: moło, boiska do siatkówki plażowej i koszykówki oraz boisko „Orlik”.

Plaża miejska Mamry w Węgorzewie

Plaża ze strzeżonym kąpieliskiem nad jeziorem Mamry, przy ujściu rzeki Węgorapy. Wydzielone strefy kąpielowe przeznaczone są dla plażowiczów o różnym poziomie umiejętności pływackich. Na plaży znajdują się dwa boiska do plażowej piłki siatkowej, budynek zaplecza sanitarnego z pomieszczeniami dla ratowników, przebieralnie oraz toalety. Panoramę jeziora można podziwiać z – pełniącego także rolę falochronu – mola oraz z drewnianych pomostów pływających. Na terenie urządzono też alejkę edukacji ornitologicznej i ekologicznej. Takie gatunki jak czapla siwa, perkoz rdzawoszyi, bąk, nurogęs, żuraw i kania – to stali bywalcy najbliższej okolicy. W sąsiedztwie plaży stoi maszt systemu sygnalizacji ostrzegawczej przed zjawiskami pogodowymi.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Węgorzewie

Pumptrack w Białej Piskiej

Pumptrack w Białej Piskiej to pierwszy tego typu tor rowerowy w gminie. Jego podłoże pokryte specjalną nawierzchnią. Trasa ma zakręty i garby, a bardziej fachowo – bandy i muldy. Wokół toru wykonano ciągi pieszce. Są też ławki i rowerki stacjonarne, w tym takie, dzięki którym przy użyciu siły własnych nóg można wytworzyć prąd i podładować swoje urządzenie elektroniczne. Teren został ogrodzony i oświetlony, i jest ogólnodostępny. Ten nowy obiekt rekreacyjno-sportowy oddano do użytku w 2023 r. i mogą z niego korzystać wszyscy niezależnie od wieku. Pumptrack znajduje się przy ul. Kajki – w jego pobliżu są dwie szkoły podstawowe i jedno z większych osiedli.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Białej Piskiej

Mazurska Pętla Rowerowa

Malowniczy i urozmaicony szlak o długości ok. 300 km wytyczono wokół Wielkich Jezior Mazurskich. Łączy on leżące nad nimi miasta: Węgorzewo, Ryn (oba należą do sieci Cittaslow), Mikołajki, Ruciane-Nidę, Pisz i Giżycko, a jego odnoga sięga też do Mrągowa. Trasa biegnie przez 12 gmin, a w Węgorzewie spotyka się ze szlakiem Green Velo. Wzdłuż trasy wybudowano 18 miejsc obsługi rowerzystów oraz 9 wież widokowych, umożliwiających obserwację okolic z ptasiej perspektywy.

Poszczególne odcinki szlaku są bardzo zróżnicowane, zarówno pod względem trudności, jak i rodzaju nawierzchni. Są wśród nich odcinki utwardzone, szutrowe, gruntowe leśne – tak płaskie, jak i „górskie”. Najważniejsze są jednak niezwykle krajobrazy rozciągające się wzdłuż szlaku. Część trasy przebiega przez tereny największego w regionie Mazurskiego Parku Krajoobrazowego i przez ostępy Puszczy Piskiej. Jadący trasą mijają też kilka rezerwatów przyrody (m.in. Sztynort, Jezioro Dobskie, Jezioro Łuknajno, Nietlickie Bagno, Jezioro Nidzkie).

fot. archiwum Stowarzyszenia Wielkie Jeziora Mazurskie 2020

Klimat Warmii

fot. Zbigniew Ramsko-Kozłowski

Barczewo – miasto Feliksa Nowowiejskiego

W Barczewie zachowały się zabytki pamiętające początki miasta w XIV w. Jednak najslawniejsza osoba z nim związana urodziła się tutaj w XIX w. To wybitny kompozytor, dyrygent, organista i chórmistrz Feliks Nowowiejski (1877-1946), autor muzyki m.in. do „Roty” i pieśni „O Warmio moja miła”, znanej też jako „Hymn Warmiński”. Na cześć artysty w 1946 r. miastu nadano nazwę Nowowiejsk, ale utrzymała się ona tylko przez trzy miesiące.

Obecnie przy szkole podstawowej w Barczewie stoi pomnik kompozytora, a w miejscu jego domu rodzinnego działa Salon Muzyczny im. Feliksa Nowowiejskiego. Prezentowane są tutaj pamiątki po artyście, m.in. rękopisy i kopie jego utworów, rzeczy osobiste, książki, obrazy, biurko oraz fortepian, na którym grywał. Odbývają się tu liczne koncerty, wystawy, spotkania naukowe, prowadzona jest nauka gry na instrumentach.

Cykliczną imprez upamiętniającą kompozytora i upowszechniającą jego utwory jest Międzynarodowy Festiwal Muzyki Chóralnej jego imienia, którego najważniejsze koncerty odbywają się w Barczewie.

Zabytkowy rynek w Biskupcu

Sercem miasta jest starówka o średniowiecznym układzie przestrzennym, z rynkiem, od którego odchodzi siedem ulic. Zachowały się przy nich kamienice z XIX w. i początku XX w. Najbardziej charakterystyczna wznosi się przy ul. Floriańskiej 2. Uwagę zwraca również Stara Apteka sprzed 1800 r. Ważnymi budowlami starego miasta są dawny ratusz z 1895 r. i kościół pw. św. Jana Chrzciciela, którego pierwotna, gotycka bryła powstała w końcu XIV w. Na środku odnowionego rynku stoi pomnik ku czci walczących o polskość regionu.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Biskupcu

Skansen Miejski w Dobrym Mieście

W czterech zabytkowych kamienicach z przełomu XVII i XVIII w. zainscenizowano ekspozycję przybliżającą pracę dawnych rzemieślników. Odtworzono tu zakłady usługowe z początku XX w.: szewsko-rymarski, krawiecki i fryzjerski, a także atelier fotograficzne oraz piekarnię z częścią mieszkalną. Dodatkowo w jednej z kamienic urządzono galerię sztuki prezentującą prace lokalnych artystów, w innej zaś – stałą ekspozycję historyczną dotyczącą okresu wojen napoleońskich w regionie oraz dziejów Dobrego Miasta. W skansenie organizowane są zajęcia warsztatowe, m.in.: tkackie, koronczarskie, ceramiczne, fotograficzne.

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Dobre Miasto

Zamek biskupów warmińskich w Reszlu

Monumentalną warownię, pomimo wielu przebudów, nadal cechuje gotycki charakter. Wznoszono ją w latach 1350-1400. Po upadku państwa zakonnego traciła znaczenie militarne, zyskując charakter rezydencji. Pod koniec XVIII w. władze urządziły w niej więzienie. W 1806 i 1807 r. zniszczyły ją pożary. Posądzoną o ich wywołanie Barbarę Zdunk spalono na stosie (to ostatnia taka egzekucja w Europie). Na budowlę składają się cztery różnej wielkości skrzydła, wieża główna oraz wieża bramna. Szczyt skrzydła południowego wieńczy strzelista wieżyczka z XIX w. Obecnie w zamku działają: galeria, pokoje gościnne i restauracja. W podziemiach urządzono ekspozycję wyposażenia rycerskiego i średniowiecznych narzędzi tortur.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Szlak pieszo-rowerowy z Reszła do Świętej Lipki

Zabytkowy szlak liczy ok. 6 km i wiedzie lipową aleją. Wzdłuż drogi stoi 15 barokowych kapliczek z kamiennymi płaskorzeźbami. W przeszłości pielgrzymi wędrowali tędy do Sanktuarium Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce, nazywanego Częstochową Północy. Słynie ono z najpiękniejszego w tej części kraju barokowego kościoła (z lat 1687-1693), wzbogaconego o czworokątny krużganek z narożnymi kaplicami.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Stare Miasto w Reszlu

Reszel (prawa miejskie w 1337 r.) może poszczycić się najlepiej zachowanym w regionie średniowiecznym układem urbanistycznym. Klimatyczna zabudowa Starego Miasta pochodzi jednak głównie z XIX w., ponieważ wcześniejszą strawiły pożary. Starszy jest monumentalny kościół pw. św. Piotra i Pawła, z okresu gotyku pochodzą również zamek oraz most (tzw. wysoki) nad Sajną. Park wzdłuż rzeki otacza starówkę od południa i wschodu. W centrum układu przestrzennego znajduje się kwadratowy rynek z klasycystycznym ratuszem z lat 1815-1816. Kolejna charakterystyczna budowla to późnobarokowy kościół pw. św. Jana Chrzciciela. W mieście już pod koniec XIV w. funkcjonował system wodociągowy, a z jego elementów korzystano do 1971 r.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Jezioranach

Galeria Vita Warmia w Jezioranach

Galeria prezentuje wytwory sztuki i rzemiosła, powstające na prowincji regionu: malarstwo, ceramikę, tkaniny, meble tradycyjne. Oferuje pamiątki, mapy i wydawnictwa regionalne. Działa w niej punkt informacji turystycznej, gdzie zainteresowani otrzymają bezpłatne materiały promocyjne. W galerii można też napić się kawy. W sezonie letnim organizuje ona wydarzenia społeczno-kulturalne, m.in. Eko-Targi – od maja do września w każdą sobotę w godz. 9.00-12.00.

Szlak kajakowy rzeki Łyny (Dobre Miasto)

Łyna to największa rzeka regionu. Oznakowany szlak kajakowy jej polskiego odcinka liczy sobie 196 km (start w Brzeźnie Łyńskim). Zanim rzeka dopłynie do Dobrego Miasta, mija m.in. Jezioro Łańskie, rezerwat przyrody Las Warmiński i Olsztyn. Jedno- lub dwudniowe spływy, na trasie których znajdzie się Dobre Miasto, najwygodniej rozpocząć w stanicach wodnych Brąswałd, Cerkiewnik lub w samym Dobrym Mieście. Z kolei kończyć można w stanicach Smolajny lub Łaniewo. Rzeka na tych etapach płynie spokojnym nurtem, meandrując przez łąki i lasy.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Szlak kajakowy rzek Dadaj – Pisa Warmińska – Wadąg

Niezwykłe urozmaicony i malowniczy szlak, liczący ok. 50 km. Kajakarze ruszają z wybranej miejscowości nad jeziorem Dadaj, by wypłynąć z niego rzeką o tej samej nazwie. Jej przełom ma charakter górski (6 km). Przez Jezioro Tumiańskie rzeka dociera do jeziora Pisz, skąd wypływa jako Pisa Warmińska. W Barczewie (ok. 9 km) łączy się z nią rzeką Kiermas (dalszy bieg Kośnej). Z miasta dociera do jeziora Wadąg (10 km), z którego wypływa jako rzeka Wadąg. Po etapie w olsztyńskim Lesie Miejskim (9 km) wpada do Łyny przy elektrowni wodnej. Uciążliwe przenoski czekają kajakarzy w Barczewie (200 m) i przy elektrowni Wadąg.

Rekreacja nad jeziorem Dadaj

Drugi co do wielkości akwen Pojezierza Olsztyńskiego, z kilkunastoma wyspami, licznymi zatokami i półwyspami, położony jest ok. 5 km od Biskupca. Wokół jeziora działają hotele, pensjonaty, ośrodki wypoczynkowe, gospodarstwa agroturystyczne, pola namiotowe. Korzystanie z uroków wodnej rekreacji umożliwiają plaże i pomosty. W kilku miejscach można wypożyczyć sprzęt wodny. Największym ciekim wpływającym do jeziora jest rzeka Dymier. Wypływa z niego jako rzeka Dadaj, dając początek szlakowi kajakowemu wodącemu do Łyny. Duża głębokość (ok. 39 m) oraz bogata fauna czynią jezioro akwenem atrakcyjnym dla nurków i wędkarzy o każdej porze roku. Zimą można uprawiać tu żeglarstwo lodowe. Akwen upodobały sobie również biskupie morsy.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Biskupcu

Plaża nad Jeziorem Luterskim

Baza sportów wodnych zlokalizowana jest ok. 7 km od Jezioran w Kikicach nad Jeziorem Luterskim. Wypoczywający mają tutaj do dyspozycji plażę z częścią piaszczystą i trawiastą, pomost, plac zabaw, boisko do siatkówki plażowej. Działa wypożyczalnia sprzętu, oferująca rowery wodne, kajaki i deski SUP (do wiosłowania na stojąco). Drugie jeziorańskie kąpielisko znajduje się nad jeziorem Ring i również dysponuje wypożyczalnią.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Jezioranach

Trasy rowerowe okolic Jezioran

Miłośnicy aktywnego wypoczynku mogą poznawać walory kulturowe oraz przyrodnicze miasta i gminy, korzystając z czterech tras rowerowych. Wszystkie mają formę pętli, ze startem i metą w Jezioranach. Szlak niebieski (długość 24 km) wiedzie do Kikic nad Jeziorem Luterskim (gdzie zlokalizowana jest plaża i wypożyczalnia sprzętu wodnego) i Zerbunia (cmentarz wojskowy z okresu I wojny światowej). Zielony (24 km) prowadzi do Derca i Radostowa. Żółty (18 km) przez Tłokowo i Franknowo dociera do rezerwatu ptactwa wodnego i błotnego Ustnik. Szlakiem czerwonym (17 km) można dotrzeć do Krokowa przez Wójtówko, Kalis i Lekity.

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Jeziorany

o Kapliczka w Brąswaldzie u stóp kościoła pw. św. Katarzyny, fot. archiwum Starostwa Powiatowego w Olsztynie

o Lyna w okolicach Bartąga w gm. Stawiguda, fot. archiwum Starostwa Powiatowego w Olsztynie

Powiat olsztyński

Największy powiat w województwie warmińsko-mazurskim jest członkiem wspierającym sieci Cittaslow. Na powiat składa się dwaście gmin, spośród których pięć (miejsko-wiejskich) należy do sieci: Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Jeziorany i Olsztynek. Pozostałe gminy (wiejskie) powiatu to: Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Kolno, Purda, Stawiguda i Świątki.

Tereny powiatu olsztyńskiego to doskonale miejsce dla wszystkich, którzy uciekają od zgiełku wielkich miast. Tutaj mogą podziwiać piękno natury, zwiedzać miasteczka pełne zabytków i urokliwe wsie zagubione wśród lasów. Niektóre z nich pamiętają czasy najśłynniejszego mieszkańca tych ziem, Mikołaja Kopernika, który spędził na Warmii 40 lat.

Powiat znany jest z lasów pełnych zwierzyny, czystych jezior i rzek. Wiele obszarów szczególnie cennych przyrodniczo objęto ochroną w ramach rezerwatów (m.in. Ostoja bobrów na rzece Pasłęce, Las Warmiński, Jezioro Košno, Kamienna Góra, Ustnik). Dużym zainteresowaniem cieszy się leśne arboretum w Kudypach. Amatorzy wypraw kajakowych mają do dyspozycji atrakcyjne szlaki: Łynę, Wadąg, Pisę Warmińską i Dadaj, Marózkę i Symsarnę.

Charakterystyczne dla całej Warmii są liczne przydrożne kapliczki. Zainteresowanie budzą również inne atrakcje kulturowe powiatu, m.in.: unikatowy skansen w Olsztynku, sanktuarium maryjne w Gietrzwałdzie, szaniec pozostały po bitwie wojsk napoleońskich z armią rosyjską w Jonkowie, Skansen Miejski z pracowniami rzemieślniczymi w Dobrym Mieście, Kalwaria Warmińska w Głotowie, staropruskie kurhany i Lawendowe Muzeum Żywe w Nowym Kawkowie. Warto tutaj również kosztować regionalnej kuchni i poznać ciekawych ludzi.

Szlak Świętej Warmii

Warmia przez wieki stanowiła dominium kościelne, najpierw w ramach państwa krzyżackiego (1243-1466), a potem Korony Polskiej (1466-1772). Władzę na jej terenie sprawowali wówczas biskupi i kapituła diecezjalna. Zaowocowało to mocnym oparciem życia społecznego na religii i zyskaniem przez kraj przydomku Świętej Warmii. Nietypowy szlak (zakładający przemieszczanie się pomiędzy jego 16 punktami dowolną trasą) pomaga w odkrywaniu dziedzictwa kulturowego Warmii, w szczególności wyjątkowych budowli sakralnych.

Szlak Kopernikowski w województwie warmińsko-mazurskim

Szlak drogowy o długości blisko 300 km wiedzie przez miejsca, w których żył i pracował słynny astronom. Trasa umożliwia m.in. poznanie gotyckich budowli, których mury pamiętają Kopernika, a także odwiedzenie planetariów czy obserwatoriów astronomicznych. Mikołaj Kopernik przebywał na Warmii w latach 1503-1543, głównie w Lidzbarku Warmińskim, Olsztynie i Fromborku. To najważniejsze miasta na szlaku, w których zachowało się najwięcej pamiątek po astronomie. Na Wzgórzu Katedralnym we Fromborku działa poświęcone mu muzeum. Na szlaku leżą również m.in. Nowe Miasto Lubawskie, Lubawa, Olsztynek, Dobre Miasto, Orneta i Elbląg.

Zamek biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim

Imponującą gotycką warownię wzniesiono (1350-1355) przy ujściu Symarny do Łyny, jako siedzibę biskupów warmińskich. Od końca XVI w. traciła charakter obronny.

Czteroskrzydłowy zamek w formie kasztelu zachował się do dziś jako jeden z niewielu jemu podobnych. Jego dziedziniec otaczają efektowne krużganki, za przyczyną których nazywano go Wawelem Północy. Szczególne wrażenie robią Wielki Refektarz i kaplica św. Anny z rokokowym wyposażeniem, a także odrestaurowane piwnice.

Obecnie w budowli funkcjonuje Muzeum Warmińskie (oddział Muzeum Warmii i Mazur), którego stała ekspozycja została poświęcona jej wybitnym mieszkańcom. Byli wśród nich: Ignacy Krasicki i inni biskupi warmińscy, a także Mikołaj Kopernik. Prezentowane są tutaj również wystawy malarstwa oraz sztuki średniowiecznej regionu. W zbiorach znajdują się też inne pamiątki historii i dokumenty, w tym akt zawarcia II pokoju toruńskiego. W piwnicach urządzono ekspozycję na temat dziejów budowlanych zamku. Uznając wyjątkową wartość kulturową zabytku, w 2018 r. prezydent RP nadał mu rangę pomnika historii.

Niedaleko od warowni wznosi się zrewitalizowany letni pałac biskupi, w którym działa Oranżeria Kultury.

fot. Paulina Zdanowicz

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Ornece

Stare Miasto w Ornece

W Ornece zachował się pierwotny układ zabudowy starówki. Rynek otaczają barokowe kamienice z podcieniami z XVII i XVIII w., na fasadach niektórych z nich widnieją oryginalne zdobienia.

Na rynku wznosi się najlepiej zachowany w regionie gotycki ratusz (sprzed 1359 r.). W jego wieżycze wisi najstarszy dzwon na Warmii (z 1384 r.). Dwuspadowy dach budowli wieńczy barokowa wieżyczka zegarowa. Zachodnią ścianę ozdabia schodkowy szczyt ze sterczynami. Druga charakterystyczna budowla starówki to kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty. Świątynia (wybudowana w latach 1338-1349) imponuje strzelistymi, gotyckimi murami, z ceramicznymi płaskorzeźbami, ozdobnymi szczytami i wykończeniami dachu.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Muzeum Gazownictwa Warmii i Mazur w Górowie Iławeckim

Placówka prezentuje ciąg technologiczny do produkcji gazu z węgla kamiennego. Otwarto ją w 1994 r. w zabytkowej gazowni, która działała w latach 1908-1945 i 1964-1992. Można tu też obejrzeć m.in. dawne gazomierze, kuchenki i piecyki gazowe. Zwiedzanie po umówieniu się telefonicznym. W Górowie Iławeckim działa również Muzeum Miejskie z kolekcjami militariów i przedmiotów związanych z życiem i kulturą regionu. Będąc w mieście, warto też odwiedzić park rekreacyjno--sensoryczny wokół Stawu Gamcarskiego.

Brama Lidzbarska w Bartoszczach

Najstarszy zabytek architektury świeckiej w Bartoszczach to zachowany element gotyckich fortyfikacji miasta z połowy XIV w. Bramę wzniesiono z czerwonej cegły, na planie prostokąta. Trzy kondygnacje nad prześwitem zostały z obu stron ozdobione blendami i zwieńczone szczytami ze sterczynami. Wewnątrz umieszczono dwa dzwony: większy z 1517 r. (przeniesiony na początku XIX w. z burzonego ratusza), mniejszy z 1767 r.

Kościół pw. św. Michała Archaniola w Sępólnie

Monumentalna gotycka budowla dominuje w pejzażu miasta. Wznoszono ją etapami w drugiej połowie XIV w., na planie prostokąta. Kwadratową wieżę dobudowano do korpusu na przełomie XV i XVI w. We wnętrzu świątyni doczekały obecnych czasów elementy gotyckiego i barokowego wyposażenia. Przy kościele wznosi się zabytkowa plebania z XIX w. Obok zachowały się także fragmenty średniowiecznych murów miejskich z elementami baszty.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Kościół pw. św. Macieja Apostoła i Najdroższej Krwi Pana Jezusa w Bisztyńku

Świątynia zasnęła cudem eucharystycznym podczas konsekracji w 1400 r. Zaowocował on trwającym do dziś kultem Najdroższej Krwi Pana Jezusa. Pierwotnie gotycką budowlę po pożarze pod koniec XVIII w. odbudowano w stylu późnego baroku. Ozdobną fasadę zwieńczono półwałnym naczółkiem. We wnętrzu kościoła zachowało się głównie późnobarokowe i rokokowe wyposażenie. Na murze otaczającym świątynię ustawiono rzeźby dwunastu apostołów naturalnej wielkości.

Kościół pw. św. Katarzyny w Braniewie

Monumentalna gotycka świątynia w najstarszym mieście warmińskim (prawa miejskie w 1254 r.) powstawała praktycznie przez całe stulecie (1343–1442). Została wzniesiona w miejscu, gdzie już wcześniej (od około 1251 r.) stał drewniany kościół ku czci św. Katarzyny. Nową budowlę w pełni użytkowano od 1399 r., ale do ostatecznego ukończenia prac minęły kolejne dziesięciolecia.

Pod koniec II wojny światowej kościół doznał największych zniszczeń w okresie swojej 600-letniej historii. Jego odbudowę i restaurację rozpoczęto w 1979 r., a trzy lata później zaczęto ponownie odprawiać w nim nabożeństwa. W 2001 r. została nadana mu godność bazyliki mniejszej. Od 2017 r. w kościele rozbrzmiewa dźwięk organów piszczałkowych firmy Gebr. Stockmann z 1951 r., sprowadzonych z Dortmundu.

Na wyposażenie kościoła składają się m.in.: empory z 1500 r., ołtarze, obrazy (w tym z wizerunkiem św. Katarzyny z 1803) i rzeźby. W jednej z kaplic w podziemiu przechowywane są relikwie bł. Reginy Prottman, patronki miasta.

fot. archiwum Urzędu Miasta w Braniewie

Gotycki ratusz w Morągu

Wzniesiony w XIV w. ratusz, mimo licznych przebudów, zachował średniowieczny charakter. Kilkakrotnie niszczone pożarami, każdorazowo był odbudowywany. W ramach regotyżacji w połowie XIX w. zyskał sterczynę wieńczącą oba szczyty. Podczas kolejnej przebudowy (1900–1902) rozebrano szereg kamienic dostawionych bezpośrednio do ratusza. Wzniesioną na planie prostokąta budowlę, z dwoma silnie rozczłonkowanymi szczytami, wieńczy dach z wysmukłą wieżyczką zegarową. Po szeregu działań rewitalizacyjnych na początku XXI w. ratusz zyskał nowe funkcje i stał się miejscem tętniącym życiem. Mają w nim siedziby punkt informacji turystycznej i wiele organizacji pozarządowych, działa tu galeria sztuki i Morąska Izba Pamięci Historycznej. Przed ratuszem ustawiono dwie armaty z czasów wojny prusko-francuskiej (1870–1871).

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Morągu

Szlak Fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego

Ścieżka spacerowa o długości 3 km wytyczona w lasach Nadleśnictwa Orneta pomiędzy wsiami Krosno i Kaszuny. Pozwala poznać jeden z najciekawszych i najlepiej zachowanych fragmentów Trójkąta Lidzbarskiego – najdłuższej linii umocnień dawnych Prus Wschodnich. Składała się na nią ponad 1000 schronów wzniesionych w latach 1932–1937 na północ od Lidzbarka Warmińskiego i Ornety. Celem lepszego zamaskowania prowadzonych prac oraz zabezpieczenia linii przed bronią pancerną zbudowano ją w głębi kompleksów leśnych. Trasa prowadzi do wielu dobrze zachowanych obiektów. W lepszym poznaniu ich konstrukcji oraz historii ich budowy pomagają 12 tablic informacyjnych ustawionych przy ścieżce. Na jej przejście i obejrzenie schronów warto zarezerwować sobie około półtorej godziny.

fot. archiwum Urzędu Miasta w Braniewie

Kompleks Rekreacyjno-Rehabilitacyjny „Zdrowe Braniewo”

Nowoczesny obiekt powstał z myślą o mieszkańcach miasta i odwiedzających je turystach. Został wyposażony we wszelkie udogodnienia, dzięki którym można zadbać o kondycję fizyczną, a w szczególności o umiejętności pływackie.

Basen sportowy, w którym wydzielono sześć torów, doskonale nadaje się do treningów oraz pływania rekreacyjnego. Osoby w każdym wieku, które chciałyby odprężyć się i zrelaksować, mają do dyspozycji basen rekreacyjny z wodą podgrzewaną do 30 stopni C. Basen został wyposażony w dysze masujące stopy, plecy i całe ciało. Zwolennicy gorących kąpiei parowych mogą skorzystać z sauny. Natomiast na osoby, które preferują wysokie temperatury w wodzie, czeka jacuzzi.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Morągu

Park sportowo-rekreacyjny w Morągu

Na terenie o powierzchni ponad 2 ha (przy ul. Wyszyńskiego), zajmowanym wcześniej przez ogródki działkowe, powstał nowoczesny park sportowo-rekreacyjny. Wydzielono w nim dwie strefy o różnicowanym przeznaczeniu. Na wyposażenie strefy rekreacji biernej, z oczkami wodnymi oraz roślinnością niską i wysoką, składają się: podest piknikowy, stoły do gry w szachy, ławki i kosze na śmieci. Strefa rekreacji czynnej obejmuje: kort tenisowy, skatepark, boisko do plażowej piłki siatkowej, bulodrom, plac zabaw dla dzieci, tor łyżworolkowy i ciągi pieszo-rowerowe. Na terenie parku zamontowano oświetlenie i monitoring oraz elementy małej architektury.

Szlak Kanału Elbląskiego

Drogowy szlak turystyczny, z odgałęzieniami w formie pętli, wiodący wzdłuż Kanału Elbląskiego i pozwalający poznawać jego bliższe i dalsze okolice. Powstały w latach 1845-1860 kanał to unikalna w skali świata droga wodna, łącząca akweny Pojezierza Iławskiego z Zalewem Wiślanym i Bałtykiem. Główna nitka kanału biegnie z Elbląga do Ostródy (84 km), a dodatkowe sięgają z Miłomłyna do Iławy i Zalewa oraz z Ostródy do Starych Jabłonek. Dzięki pięciu pochyłniom statki płynące kanałem pokonują ok. 100 m różnicy poziomów. Szlak Kanału Elbląskiego ma długość 278 km i oprócz miast połączonych kanałem umożliwia zwiedzenie także m.in. Pasłęka, Susza, Kisielic i Morąga. Wiedzie też wokół najdłuższego jeziora w kraju – Jezioraka.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo

Część tego najdłuższego szlaku rowerowego w Polsce przebiega przez województwo warmińsko-mazurskie (ok. 400 km) i umożliwia zwiedzanie jego północnych terenów, bardzo malowniczych oraz obfitujących w atrakcje przyrodnicze i kulturowe. W regionie wydzielono trzy odcinki szlaku, nazwane królestwami rowerowymi: „Nad Zalewem Wiślanym” (93 km), „Warmia i okolice” (147 km) i „Północne Mazury” (153 km). Trasa wiedzie m.in. przez miasta należące do Cytasłow: Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce, Sępólno („Warmia i okolice”), Gołdap („Północne Mazury”). Kolejne etapy pokonywania Green Velo można urozmaicać wycieczkami po licznych trasach lokalnych. Jadący szlakiem mogą korzystać z Miejsca Obsługi Rowerzystów, wyposażonych w stojaki, ławy, stoły, wiaty, kosze na śmieci i tablice informacyjne. Na turystów czekają również Miejsca Przyjazne Rowerzystom, czyli rekomendowane obiekty (nolegowe, gastronomiczne, usługowe), które dostosowują swoją ofertę do potrzeb miłośników dwóch kółek.

Górowo Iławeckie – miasto na szlaku Green Velo, fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Trasa rowerowa Lidzbark Warmiński – Ornet

Licząc 28 km trasę wytyczono na nasypie dawnej linii kolejowej, czynnej w latach 1905–1945. Biegnie ona wśród pól i lasów, a charakteryzują ją minimalne różnice wzniesień. Po drodze rowerzyści mijają stare wiadukty i przydrożne kapliczki oraz warte zwiedzenia zabytki: gotycki kościół pw. Św. Krzyża w Opinie i barokowe sanktuarium maryjne w Krośnie. Jadący mogą skorzystać z dwóch stref wypoczynku z miejscami do grillowania, stolikami i ławeczkami (Łaniewo, Opina).

Sanktuarium Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Józefa w Krośnie położone w pobliżu trasy, fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Ornet

Park Elżbiety w Bartoszycach

Atrakcyjny teren rekreacyjny usytuowany u podnóża Góry Zamkowej. W jego skład wchodzi staw w kształcie serca oraz ciąg spacerowy wzdłuż Łyny. Park został ufundowany w 1903 r. przez pierwszego starostę bartoszyckiego Heinricha von Gottberga dla upamiętnienia jego zmarłej żony Elżbiety. Przekazał on miastu teren o powierzchni 2,78 ha, który w kolejnych latach został urządzony w oparciu o projekty architekta ogrodowego Larassa z Bydgoszczy, twórcy m.in. placu Waltera Simona w Królewcu. Park zagospodarowano dzięki staraniom powstałego w 1887 r. Towarzystwa Upiększania Miasta oraz fundacji prywatnych.

fot. archiwum Urzędu Miasta Bartoszyce

fot. Termy Warmińskie

Termy Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim

Nowoczesny kompleks basenowo-rekreacyjny, wykorzystujący wody termalne, zapewniający pełen zakres atrakcji wodnych i usług dodatkowych.

Strefa Termy Aktywnej obejmuje baseny (pływakki, wielozadaniowy i dla dzieci), niecki jacuzzi i sezonową Dziką Rzekę. W strefie Termy Relaks można korzystać z basenów (solankowego, witalnego i hipertermicznego zewnętrznego), jacuzzi i kanału przepływowego. Strefa Wellness oferuje szeroką gamę zabiegów. Na Strefę Saun składają się: sauny fińska i parowa, sanarium, groty aromatyczna i solna, baseny źródłany i zanurzeniowy, natryski (wewnątrz), a także sauna fińska i termalny basen schładzający (na zewnątrz).

W skład Centrum Aktywności Zewnętrznych wchodzi: park linowy, ścianka wspinaczkowa, plac zabaw, boisko, korty tenisowe, staw z plażą, altanami i miejscami do grillowania. W części konferencyjnej kompleksu znalazły się m.in.: sale spotkań, kręgielnia, dyskoteka i restauracja. Zakwaterowanie zapewnia wioskę wakacyjną.

Sępólno w zakolu Łyny, fot. Robert Zakrzewski

Szlak kajakowy rzeki Łyny (Lidzbark Warmiński – Bartoszyce – Sępólno)

Główna rzeka regionu to atrakcyjny szlak kajakowy (196 km). Od Dobrego Miasta wiedzie on m.in. przez Smolajny i Łaniewo do Lidzbarka Warmińskiego. Tu do Łyny dopływa Symarna, którą również warto przebyć kajakiem. Dalej Łyna płynie przez Rogóz i Perkucki do Bartoszy, a potem przez Szylinę Wielką do Sępólna, gdzie wpada do niej Guber. W każdej z wymienionych miejscowości jest stacja wodna (w Lidzbarku Warmińskim nawet dwie), umożliwiającą wygodne rozpoczęcie lub zakończenie spływu. Ostatnia ze stanic mieści się w Stopkach, z których do miejsca przecięcia przez rzekę granicy z Rosją jest ok. 5 km. W dolnym biegu Łyny meandrujący nurt jest szeroki i spokojny. Głównym utrudnieniem dla kajakarzy jest kilka elektrowni wodnych, które wymuszają przenoski.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Pomnik przyrody Diabelski Kamień w Bisztynku

Diabelski Kamień to drugi co do wielkości głaz narzutowy w Polsce. Ma 28 m obwodu i wystaje z ziemi na ponad 3 m. Granitowa skała jest silnie spękana, widnieją w niej jasnoszare i różowe skalenie oraz niewielkie ziarna kwarcu. Według jednej z legend, przyniósł ją do Bisztynka czart, który śpieszył się, by wziąć we władanie duszę syna ubogiego szewca. Inna legenda mówi o spełnieniu się życzeń tych, którzy obejdą głaz dwa razy dookoła. Wcześniej był on nazywany Biskupim Kamieniem, co miało się przłożyć na nadanie nazwy miastu.

Dom podcieniowy Mały Holender w Żelichowie/Cyganku (okolice Nowego Dworu Gdańskiego)

Dom w zakolu rzeki Tugi zbudowano w XVIII w., a renowacja w 2010 r. podkreśliła jego pierwotną architekturę. Ekspozowane w nim zbiory obejmują sprzęty i przedmioty z dawnych gospodarstw żuławskich. Ciekawostką są m.in. ręcznie robione cegły z odcisniętymi palcami, łapami kotów i psów, a także... dżdżownica.

Odwiedzający mogą uczestniczyć w warsztatach serowarstwa, piwowarstwa i ceramiki, a także nocować w pokojach stylizowanych na izby dawnych gospodarzy. Mają również do dyspozycji rowery, kajaki i łodzie wiosłowe. W pobliżu znajdują się: park ze starodrzewem, miejsce na ognisko, pole namiotowe, miejsce do cumowania. Więcej o Żuławach, ich zabytkach, mennonitach i historii regionu można się dowiedzieć, odwiedzając Żuławski Park Historyczny w Nowym Dworze Gdańskim.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Nowym Dworze Gdańskim

Żuławska Kolej Dojazdowa w Nowym Dworze Gdańskim

Sieć kolei wąskotorowej (750 mm) na terenie powiatu nowodworskiego, z bazą w Nowym Dworze Gdańskim. Planowe połączenia, cieszące się zainteresowaniem turystów, realizuje w okresie wakacyjnym (codziennie) oraz w maju, czerwcu i wrześniu (w weekendy). Dodatkowo organizuje specjalne przejazdy, np. na festyn „Lata z Radiem” w Steganie. Kolej oferuje też możliwość zamówienia prywatnego kursu w wybranym terminie. Obecnie ŻKD obsługuje trzy linie: Nowy Dwór Gdański – Stegna Gdańska (15 km), Sztutowo – Mikoszewo – Ujście Wisły (15 km) oraz Nowy Dwór Gdański – Tuja. Szczególną atrakcją jest podróżowanie w upalne letnie dni w otwartych wagonach zwanych „letniakami”.

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Nowym Dworze Gdańskim

Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Długiej Goślinie

Wokół Puszczy Zielonki wiedzie drogowy Szlak Kościołów Drewnianych. Na jego trasie zwraca uwagę przepiękny XVII-wieczny kościółek w Długiej Goślinie (ok. 6 km od Murowanej Gośliny).

Początki tutejszej parafii datują się na 1325 r., a jej pierwszą patronką była św. Otylia. Zachowany kościół wybudowano w latach 1623–1625. Na początku XVIII w. do korpusu dobudowano wieżę, zwieńczoną barokowym hełmem. W 1918 r. parafia obrała za patronkę św. Marię Magdalenę. W ołtarzu głównym wisi obraz z XIX w. z jej wizerunkiem, ufundowany jako wotum za odzyskanie przez Polskę niepodległości. W kościele zawsze w pierwszą sobotę sierpnia odbywa się Festiwal „Musica Sacra, Musica Profana”. W ostatnich latach występowali tu m.in.: Konstanty Andrzej Kulka, Edyta Geppert, AudioFeels, Waldemar Malicki, Natalia Niemen.

fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina

 fot. archiwum Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina

 fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Prudniku

 Park Miejski w Prudniku, fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Prudniku

Trasy rowerowe okolic Murowanej Gośliny

Ponad połowę obszaru gminy pokrywają lasy, w tym Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka. Do jej najodleglejszych zakątków pozwala dotrzeć sieć ponad 500 km oznakowanych szlaków rowerowych. Ich trasy wiodą m.in. do pięciu rezerwatów przyrody: Żywiec Dziewięciolistny, Las Mieszany w Nadleśnictwie Łopuchówko, Jezioro Czarne, Jezioro Pławno oraz Klasztorne Modrzewie koło Dąbrówki Kościelnej.

Przez puszcze przebiega też liczący ponad 40 km odcinek Wielkopolskiej Drogi Św. Jakuba (oznaczonej symbolem białej muszli z wpisanym czerwonym krzyżem), będącej częścią europejskiej sieci szlaków pielgrzymkowych do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela w Hiszpanii. Murowana Goślina jest laureatem Grand Prix konkursu „Gmina przyjazna rowerzystom”. Na terenie gminy odbywają się liczne imprezy promujące turystykę rowerową oraz aktywność sportową.

Wieża Woka w Prudniku

Jedna z najstarszych budowli tego typu w Polsce i najstarszy zabytek miasta. Jedyny widoczny ślad po tutejszym zamku, który spłonął w 1806 r. Jej nazwa wzięła się od Woka z Rosenberga, który w 1255 r. podjął decyzję o jego budowie. Pierwotnie cylindryczna wieża pełniła funkcję miejsca ostatecznej obrony twierdzy. Grube ściany i wejście usytuowane na wysokości 12,5 m czyniły ją bastionem nie do zdobycia.

Po odrestaurowaniu i dobudowaniu hurdycji, licząca 41 m wysokości budowla pełni funkcję punktu widokowego, z którego można podziwiać panoramę miasta i Gór Opawskich. Wieża Woka jest też elementem polsko-czeskiego produktu turystycznego „Wieża pogranicza”. Można z niej korzystać od 1 maja do 30 września. Jej udostępnianie pozostaje w gestii Muzeum Ziemi Prudnickiej.

Trasy rowerowe okolic Prudnika

Miasto i jego okolice to idealne miejsca do uprawiania turystyki rowerowej. Są tutaj zarówno trasy rodzinne, jak i przeznaczone dla wytrawnych kolarzy. Oprócz walorów przyrody, uatrakcyjniam je wieże widokowe i miejsca biwakowe. Dzięki współpracy z partnerami czeskimi, szlaki rowerowe łączą miejscowości po obu stronach granicy.

Trasa „Śladami Franciszka Surmińskiego i Stanisława Szozdy – legend polskiego kolarstwa” wiedzie w pobliżu tak ciekawych miejsc, jak Sanktuarium św. Józefa w Prudniku Lesie, gdzie był więziony prymas Stefan Wyszyński.

Infrastruktura rowerowa Gór Opawskich umożliwia organizację imprez dla amatorów i profesjonalistów. Najbardziej znana to Memoriał im. Stanisława Szozdy, który co dwa lata ma rangę eliminacji Mistrzostw Polski w Kryterium Ulicznym.

Ratusz w Głubczycach

Głubczyce leżą nad rzeką Psiną, na historycznym szlaku handlowym Opole – Ołomuniec – Brno. Prawa miejskie otrzymały przed 1253 r. Wśród zabytków miasta wyróżnia się ratusz, odbudowany w latach 2006–2008 po zniszczeniu w czasie II wojny światowej (obecnie siedziba muzeum). Przy odbudowie zachowano w partycie uliczkę z sukiennicami z XIII w. Nowa budowla ma cechy stylu renesansowego, nadane jej w 1570 r., po przebudowie wcześniejszego gotyckiego ratusza. Nad bryłą dominuje ośmiokątna wieża z tarasem widokowym, zwieńczona kilkustopniowym hełmem. Przy ratuszu stoi barokowa kolumna maryjna z 1738 r., autorstwa Antona Jörga. Na postumencie umieszczono figurę Marii Niepokalanie Poczętej na ziemskim globie. Przy narożnikach cokołu ustawiono posągi świętych: Sebastiana, Rocha i Idziego.

fol. Andrzej Drzazga

Kemping w Pietrowicach koło Głubzyc

Okolice Głubzyc słyną z malowniczych krajobrazów i przyrody. Część terenu gminy znajduje się w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Rejon Mokre–Lewice, obejmującego fragment Gór Opawskich. Tutaj leży wieś Pietrowice (12 km od Głubzyc), w pobliżu której działa kemping o wysokim standardzie (czynny od 1 kwietnia do 31 października). Jego atrakcją jest kąpielisko nad zalewem, z wieżą do skoków oraz ślizgawką (wysokość 11 m, długość 25 m). Ośrodek oferuje zakwaterowanie w budynku hotelowym i murowanych domkach, na polu namiotowym i stanowiskach caravaningowych. Do dyspozycji goście mają m.in.: kręgielnię, plac zabaw, boisko do siatkówki i koszykówki.

fol. Tomasz Michalewski

fol. archiwum UMWWM w Olsztynie

Szlak rowerowy Leśno Rajza w okolicach Kalet

Kalety leżą w sercu rozległych kompleksów leśnych, co stwarza doskonałe warunki do aktywnego wypoczynku. W ramach porozumienia partnerskiego na terenie gminy Kalety i pięciu sąsiednich wytyczono malowniczy szlak rowerowy Leśno Rajza (oznaczony zielonym kolorem i symbolem LR). Jego główna pętla liczy ok. 90 km (z trasami dojazdowymi szlak ma 110 km). Trasa sięga z Kalet do Miasteczka Śląskiego, okolic Tarnowskich Gór, miejscowości: Woźniki, Koszęcin, Świerklaniec i Tworóg. Szczególnie ciekawa jest mała pętla wokół jeziora Chechło–Nakło. W kilku miejscach Leśno Rajza łączy się z systemem czterech tras rowerowych wokół Miasteczka Śląskiego. Szlak stanowi jedną z wizytówek Kalet nazwanych Leśnym Zakątkiem Śląska.

 fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Kaletach

Zalew Zielona w Kaletach

Przepływająca przez miasto rzeka Mała Panew umożliwiła utworzenie dwóch zbiorników wodnych, których początki sięgają połowy XIV w. Większy ma powierzchnię 60 ha, mniejszy – 20 ha. Otoczone terenami leśnymi, stwarzają doskonałe warunki funkcjonowania bazy turystyczno-wypoczynkowej. Goście korzystają z piaszczystych plaż i wypożyczalni sprzętu wodnego. Do dyspozycji mają: domki kempingowe, zajazd, pole namiotowe, boiska do siatkówki, kort tenisowy, miejscę ogniskowe i do grillowania, a także wypożyczalnię rowerów. W stawach żyją liczne gatunki ryb, a także bobry, żeruje tu wiele gatunków ptaków. W poznawaniu okolicy zalewu pomaga ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza „Zielona Pętla” (9 km).

 fot. Paweł Soja

Dwór Kiwskich w Rejowcu Fabrycznym

Miasto powstało w miejscu folwarku, którego właścicielem w połowie XVI w. był sam Mikołaj Rej. Od jego nazwiska wzięło też pierwszy człon swojej nazwy, drugi pochodzi od Cementowni „Firley”, uruchomionej tutaj w 1924 r.

Jedynym oficjalnym zabytkiem miasta jest Dwór Kiwskich, obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury „Dworek”. Utrzymany w duchu klasycystycznym z elementami romantyzmu, powstał pomiędzy 1890 a 1900 r. Parterowy budynek wzniesiono na planie prostokąta. Bryłę urozmaicają: ganek, płytkie ryzality od frontu i ogrodu oraz piętrowy alkierz, przylegający do krótszego boku. Wokół dworu rozciąga się park (3,4 ha) z ponad tysiącem drzew.

 fot. archiwum Urzędu Miasta Rejowca Fabryczny

Szlaki turystyczne okolic Rejowca Fabrycznego

W mieście biorą początek dwa szlaki turystyczne, które pozwalają łączyć aktywność fizyczną z poznawaniem dziedzictwa kulturowego regionu. Ich trasy częściowo się pokrywają. Rowerowy Szlak Mikołaja Reja wiedzie z Rejowca Fabrycznego do Krasnegostawu. Łączy miejsca związane ze sławnym literatem. Pieszy Szlak Ariański (64 km) po dotarciu do Krasnegostawu biegnie dalej do Skierbieszowa. Prowadzi przez miejsca, na których odcisnęło piętno życie i działalność arianina Pawła Orzechowskiego (1550-1612). Najciekawsze obiekty obu szlaków to: Wieża Ariańska w Krynicy (być może grobowiec Orzechowskiego), ruiny zamku i dworek w Krupem, zabytki i Muzeum Regionalne w Krasnymstawie.

Kościół pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Iwęcinie koło Sianowa

W Sianowie, który prawa miejskie uzyskał w 1343 r., zachował się średniowieczny układ urbanistyczny i kilka dawnych budowli (m.in. kościół z XVI i XVIII w. oraz ratusz z 1879 r.). Do najciekawszych zabytków w okolicy miasta należy gotycki kościół w Iwęcinie. Jednonawową świątynię z trójbocznym prezbiterium i masywną wieżą wzniesiono w XIV w. z kamienia i czerwonej cegły. Dach korpusu i spiczasty dach wieży pokryto gontem. Kogucik na szczycie wieży to symbol pobudki i nawrócenia, zapowiadający atrakcję we wnętrzu: malowidło Sądu Ostatecznego na całej powierzchni sufitu (1698 r.). W wyposażeniu dominują barokowe elementy protestanckie z XVII w.: trzypiętrowy ołtarz, ambona, chrzcielnica, ława-konfesonaj. Zachowały się też zabytki średniowieczne (krucyfiks, sakramentarium).

fol. Waldemar Kosowski

Arboretum w Karnieszewicach koło Sianowa

Arboretum powołano do życia w 1881 r. z okazji zjazdu Pomorskiego Towarzystwa Leśnego. Obecnie działa jako ogród botaniczny, a z jego oferty edukacyjnej korzystają dzieci i młodzież oraz studenci ochrony środowiska i biologii z Pomorza Środkowego. Znajdują tu wytchnienie miłośnicy relaksu w bliskim kontakcie z przyrodą. Do dyspozycji mają wiatę edukacyjną, miejsce na ognisko oraz liczne miejsca odpoczynku. Arboretum powstało w okresie prób wprowadzania do gospodarki leśnej gatunków obcego pochodzenia, szczególnie daglezi zielonej z Ameryki Północnej. Poza tym gatunkiem, w arboretum posadzono wiele innych, m.in.: choinę kanadyjską, żywotnik olbrzymi, cyprysik groszkowy, cyprysik Lawsona, jodłę kaukaską, dąb błotny, dąb czerwony.

fol. Waldemar Kosowski

Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzgowie

Rzgów szczyci się posiadaniem praw miejskich od 1467 r. Za jego najcenniejszy zabytek uznaje się późnorenansowy kościół z 1630 r., jeden z najstarszych w regionie. Jednonawową świątynię ufundowała kapituła krakowska, do której należało miasto. Szczyty korpusu budowli ozdobiono attykami, a ośmioboczną wieżę zwieńczono hełmem. Wewnątrz zachowała się bogata stiukowa dekoracja sklepień z okresu budowy, a także wyposażenie: barokowy ołtarz główny, ambona i stalle z XVIII w., pięć ołtarzy bocznych z przełomu XVII i XVIII w., organy z końca XIX w. Podczas prac konserwatorskich odkryto tu cenny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVII w. Nieopodal kościoła zwraca uwagę stuletni metalowy most na rzece Ner. Barwnie oświetlony nocą, stanowi dziś miejsce romantycznych schadzek.

fol. archiwum Urzędu Miejskiego w Rzgowie

fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Rzgowie

fot. M. Dołański

fot. A. Jabłońska

Park im. Adama Mickiewicza w Rzgowie

W ścisłym centrum Rzgowa, w miejscu dawnego rynku (pl. 500-lecia), obecnie rozciąga się urokliwy park, zachęcający do odpoczynku na świeżym powietrzu. Historia tego miejsca, podobnie jak miasta, liczy sobie przynajmniej kilkaset lat. Wśród atrakcji parku są m.in.: zabytkowa studnia, tron Kazimierza Jagiellończyka, na którym każdy może poczuć się jak król, podświetlane fontanny wbudowane w ciągi piesze. Na dzieci czeka plac zabaw mający formę drewnianego zamku. W centralną aleję wkomponowano daty – najważniejsze dla dziejów Polski oraz miasta. Do aktywności fizycznej na terenie Rzgowa zachęcają również: hala sportowa, place zabaw, boiska, stadion miejski, siłownię pod chmurką, altany, skatepark przy rzece Ner.

Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

Największa atrakcja turystyczna miasta, która przyciąga ok. 100 tys. turystów rocznie. Skansen jest malowniczo położony nad rzeką Sierpienią na powierzchni ponad 50 ha. Na jego terenie odtworzono typową wieś rzędomą z 11 zagrodami włościańskimi z północno-zachodniego Mazowsza. Są tu również: zagroda z Rębowa z wiatrakiem, zespół karczemny z karczmą z Sochocina, kuźnię i chałupą kowala, zespół dworski z parkiem krajobrazowym, dwór z Uniszek Zawadzkich z podobnym parkiem oraz kościół z XVIII w. wraz z dzwonnica.

Obok zabudowań urządzone ogródki warzywne i kwiatowe, sady owocowe, prowadzona jest też uprawa roślin oraz hodowla zwierząt. W muzeum odbywają się liczne imprezy plenerowe (np. „Żniwa w skansenie” czy „Wykopki w skansenie”). Na jego terenie kręcono wiele filmów, m.in. „Ogniem i mieczem”, „Pana Tadeusza”, serial „Stulecie winnych”.

Sierpeckie Jezioro

Akwen i tereny wokół niego od wielu lat zapewniają warunki do aktywnego wypoczynku i rekreacji mieszkańcom miasta i turystom. Ze zbiornika chętnie korzystają także wędkarze, organizując liczne zawody. Na przełomie lat 60. i 70. ubiegłego wieku na jego środku pojawił się drewniany domek dla łabędzi, który odtąd stał się nieodłącznym symbolem „Jeziorok”. Wokół zbiornika są prowadzone kolejne prace uatrakcyjnijające teren. Wymieniono ławki, posadzono drzewa i inne rośliny, zamontowano elementy małej architektury (stół do tenisa stołowego, piłkarzyki, stoły do szachów i leżaki). Wykonano także małą siłownię na świeżym powietrzu i udostępniono dwie gabloty do wypożyczania książek.

Zamek w Golubiu-Dobrzyniu

Dawna krzyżacka twierdza góruje nad miastem i stanowi jego symbol. Współczesny wygląd renesansowego pałacu obiekt zawdzięcza Annie Wazównie – szwedzkiej królowie, siostrze Zygmunta III Wazy, która po 1611 r. przebudowała go na swoją rezydencję i założyła na wzgórzu zamkowy ogród ziołowy.

Obecnie w zamku mieści muzeum etnograficzne prezentujące dziedzictwo kultury materialnej okolic. Można tutaj również zwiedzać m.in. piwnice, które zachowały gotycki charakter, izbę tortur, celę pokutniczą, dawny refektarz, dormitorium z wystawą archeologiczną oraz kaplicę. Warto też skorzystać z zamkowej oferty noclegowej.

Zamek słynie z organizowanych od 1976 r. Wielkich Międzynarodowych Turniejów Rycerskich, gromadzących rekonstruktorów z Polski i zagranicy.

fot. archiwum Urzędu Miasta Golub-Dobrzyń

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy w okolicach Golubia-Dobrzynia

Golub-Dobrzyń to miasto wyjątkowe – powstało w roku 1951 z połączenia dwóch miejscowości położonych po różnych stronach Drwęcy. Niedługo rzeka stanowiła granicę nie tylko między nimi, ale także między powiatami, państwami i zaborami – pruskim i rosyjskim.

Obecnie Drwęca stanowi największy atut miasta. Rzeka jest rezerwatem przyrody, a miasto znalazło się w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy. Na turystów czekają tutaj przystanie, oferujące miejsca kempingowe i organizację spływów kajakowych. Oprócz szlaku wodnego są tutaj też dwa szlaki rowerowe: Szlak św. Jakuba oraz wytyczony w 2023 r. Szlak Kopernikowski.

fot. archiwum Urzędu Miasta Golub-Dobrzyń

Szlak Kopernikowski w województwach pomorskim i kujawsko-pomorskim

Drogowy szlak turystyczny upamiętnia postać Mikołaja Kopernika, wiedzie przez miejscowości, z którymi był związany i pozwala poznać ich historyczne i współczesne atrakcje. Szlak został oznakowany symbolem astrolabium. Jego odcinki w trzech województwach tworzą pętlę łączącą łącznie ok. 590 km.

Odcinek w województwie pomorskim ma 90 km i biegnie od rzeki Nogat do Nowego Dworu Gdańskiego (należącego do sieci Cittaslow), a potem przez Malbork, Sztum i Kwidzyn. Mikołaj Kopernik odwiedzał te miasta w czasie licznych podróży dyplomatycznych w latach 1504-1530.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego główna nitka szlaku została podzielona na część północną oraz wschodnią (o łącznej długości ok. 200 km). Dodatkowo zaproponowano trasę alternatywną (uzupełniającą). Od granicy regionu szlak wiedzie przez Dusocin do Grudziądza, a potem przez Chełmno, Unisław, Nawrę i Chełmżę do Torunia (gdzie Kopernik się urodził). Dalej na trasie są: Kowalewo Pomorskie, Golub-Dobrzyń (należący do sieci Cittaslow) i Brodnica.

Miasteczka Cittaslow od kuchni

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Wędrowanie po miasteczkach Cittaslow to również wyjątkowa podróż kulinarna. Nie bez znaczenia jest to, że korzenie ruchu Cittaslow wywodzą się z organizacji Slow Food, upowszechniającej kulturę dobrego jedzenia. Ochrona i wspieranie produkcji żywności naturalnej oraz tradycyjnych potraw regionalnych to jeden z nieodłącznych elementów funkcjonowania i promowania miast sieci Cittaslow.

Potrawy regionalne – te najbardziej charakterystyczne dla północno-wschodniej Polski – powstają z dostępnych w regionie darów lasów (dziczyzna, runo leśne) i jezior (ryby), popularnych upraw (ziemniaki, kapusta, zboża), w asyście szerokiego wachlarza ziół. Prezentujemy kilka najciekawszych spośród nich, których dodatkowo możemy skosztować w urokliwych miasteczkach należących do sieci Cittaslow.

Pierwszym skojarzeniem z kuchnią mazurską są ryby i to zarówno świeże, jak i wędzone (oferuje je m.in. Gospodarstwo Rybackie Szwarderki koło Olsztynka). Wśród potraw z nich przyrządzanych znajdziemy klasykę w postaci ryb smażonych i pieczonych (restauracja Zapach Drewna w Tumianach koło Barczewa, restauracja Mazuriana w Szczytnie, tawerna Keja w Węgorzewie), tradycyjnych zup rybnych (Gościniec Ryński Młyn w Rynie, restauracja Z Zielonym Piecem w Olsztynku), sałatek oraz kotletów rybnych.

Łęcznie, z których znana jest restauracja Natangia w Górowie Iławskim, to cudownie lekkie kotleciki ziemniaczane z farszem z kapusty kiszzonej. Wydają się być proste i powszednie, ale – zależnie od upodobań – można je podawać z najróżniejszymi dodatkami.

Na bazie ziemniaków powstają również kartacze, z których słynie Gołdap. To idealne połączenie ciasta ziemniaczanego z mięsnym farszem zaspokoi gusta najwytrawniejszych smakoszy. Poza tym, w Zajeździe pod Piękną Górą w Gołdapi dostępna jest dziczyzna (steki z jelenia), pochodząca ze zwierząt z własnej hodowli.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Regionalne dania można sobie również przyrządzić samodzielnie. Na przykład gołąbki z kaszą gryczaną w sosie grzybowym – ich podstawą są proste, łatwo dostępne składniki (główne to: biała kapusta, kasza gryczana, suszone grzyby, cebula, marchew, pietruszka, przyprawy). Powstaje z nich sycąca potrawa o charakterystycznym smaku.

Sandacz w piwie korzennym z dzyndzałkami gryczanymi i sosem jarmużowym – to wyrafinowane danie dla prawdziwych smakoszy, jego przygotowanie wymaga więcej czasu i umiejętności, ale efekt wart jest zachodu. Głównymi składnikami są: sandacz, jasne piwo pszeniczne, kasza gryczana, jarmuż, groszek zielony, pietruszka, czosnek, natka pietruszki, mąka, jaja, masło, białe wino, przyprawy korzenne i tradycyjne.

Dzięki licznym, organizowanym co roku imprezom plenerowym, dziedzictwo kulinarne regionu mogą poznawać liczne rzesze jego mieszkańców i turystów. W ramach festiwali restauratorzy i producenci żywności tradycyjnej rywalizują w konkursach, które mają wyłonić najlepsze smaki, dania i wyroby spożywcze. Temat wiodący każdej z imprez wyznaczają produkty będące podstawą serwowanych dań. Są więc festiwale poświęcone np. potrawom mącznym (Goldap, Biesowo koło Biskupca), z dziczyzny (Lidzbark Warmiński), ryb, grzybów, z ziołami (Olsztyniek) czy miodami (Olecko).

Także produkty regionalne promują Warmię i Mazury, a w szczególności miasta Cittaslow. Charakteryzują je tradycyjne metody wytwarzania i wieloletnie związki z regionem. Pośród tych produktów są m.in. zachwycające smakiem sery: salami mazurski (produkowany od ponad 70 lat w Kisielicach) oraz welski ze Spółdzielni Mleczarskiej w Lidzbarku (o ponadstuletniej tradycji), a także miody z Barcji i z Puszczy Boreckiej. Tradycja bartnicka (wytwarzania miodu) w puszczy sięga czasów średniowiecza, kiedy jej tereny zamieszkiwało pruskie plemię Jaćwągów.

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

fot. archiwum UMWWM w Olsztynie

Informacja turystyczna w miastach Cittaslow

PUNKTY INFORMACJI TURYSTYCZNEJ W MIASTACH CITTASLOW

Barczewo ul. Mickiewicza 12
tel. 89 514 15 06, 674 04 79
www.barczewo.pl

Bartoszyce
ul. Bohaterów Warszawy 96
tel. 89 762 98 80
www.bartoszyce.pl

Biała Piska ul. Sikorskiego 4
tel. 87 423 91 27
www.mgokbialapiska.pl

Biskupiec pl. Wolności 5c
tel. 89 715 47 42
www.biskupiec.pl

Bisztynek ul. Krasickiego 2
tel. 89 512 20 40
www.bisztynek.pl

Braniewo ul. Katedralna 7
tel. 55 644 33 03
www.it.braniewo.pl

Dobre Miasto ul. Warszawska 14
tel. 89 615 39 49
www.dobremiasto.com.pl

Działdowo
Informacja Turystyczna
w Muzeum Pogranicza
ul. Zamkowa 12
tel. 23 697 23 64
www.muzeum.dzialdowo.pl

Glubczyce ul. Kościuszki 24
tel. 77 485 21 51
www.glubczyce.pl

Golub-Dobrzyń Dom Pod Kapturem
ul. Rynek 19 (lipiec-sierpień)
www.golub-dobrzyn.pl

Gołdap pl. Zwycięstwa 16
tel. 87 615 20 90
www.uzdrowiskogoldap.pl

Górowo Iławeckie
ul. Kościuszki 26
tel. 89 761 17 78
www.gorowoilaweckie.pl

Jeziorany
pl. Jedności Narodowej 14
tel. 89 6740812
www.galeria-vita.warmia.pl

Lidzbark Warmiński
ul. Krasickiego 1
tel. 89 519 00 52
www.lidzbarkw.eu

Lubawa
Lubawskie Centrum
Aktywności Społecznej
ul. Biskupów Chełmińskich 1
tel. 573 003 719
www.lubawamojemiasto.pl

Morąg pl. Jana Pawła II 1
tel. 89 757 38 26
www.morag.pl/lot

Nidzica ul. Zamkowa 2
tel. 89 625 03 70
www.nidzica.pl

Nowe Miasto Lubawskie
ul. 19 Stycznia 17a
tel. 56 474 23 44
www.itnowemiasto.pl

Nowy Dwór Gdański
ul. Wejhera, tel. 732 791 784
www.miastonowydwor.pl

Olecko pl. Wolności 22
tel. 87 520 49 48
www.olecko.pl

Olsztyn ul. Ratusz 1
tel. 89 519 54 77
www.olsztyn.pl

Orneta ul. Rycerska
tel. 55 221 02 09, 601 088 258
www.orneta.pl

Pasym ul. Krótka
(lipiec-sierpień)
www.pasym.pl

Prudnik
ul. Dąbrowskiego 26
tel. 77 887 02 00, – 01
www.prudnik.pl

Reszel ul. Rynek 24
tel. 89 755 39 04
www.gminareszel.pl

Ryn ul. Szkolna 1
tel. 87 421 80 61
www.miastoryn.pl

Rzgów pl. 500-lecia 22
tel. 42 214 12 10
www.rzgow.pl

Sianów
ul. Plac pod Lipami 9
tel. 94 3420496
www.sianow.pl

Szczytno ul. Polska 12
tel. 89 6760999
www.turystyka.szczytno.pl

Węgorzewo
bulwar Loir-et-Cher 4
tel. 87 4274009
www.wegorzewo.pl

URZĘDY MIAST I GMIN (UDZIELAJĄCE INFORMACJI TURYSTOM)

Kalety, ul. Żwirki i Wigury 2, tel. 34 352 76 30, www.kalety.pl

Kisielice, ul. Daszyńskiego 5, tel. 55 278 55 00, www.kisielice.warmia.mazury.pl

Lidzbark, ul. Sądowa 21, tel. 23 696 15 05 w. 182, www.lidzbark.pl

Murowana Goślina, ul. Poznańska 18, tel. 61 8923685, www.murowana-goslina.pl

Rejowiec Fabryczny, ul. Lubelska 16, tel. 82 566 32 77, www.rejowiec.pl

Sępólno, ul. 11 Listopada 7, tel. 89 761 40 90, www.sepopol.pl

Sierpc, ul. Piastowska 11a, tel. 24 275 86 49, www.sierpc.pl

Wydminy, pl. Rynek 1/1, tel. 87 421 00 19, www.wydminy.pl

MIASTA CITTASLOW W SIECI

www.cittaslowpolska.pl – Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow

www.cittaslow.org – Cittaslow International

www.mazury.travel – portal turystyczny Warmii i Mazur

www.zamkigotyckie.org.pl – Stowarzyszenie Gmin „Polskie Zamki Gotyckie”

www.domwarminski.pl – Lokalna Organizacja Turystyczna Stowarzyszenie „Dom Warmiński”

www.lotpn.nidzica.pl – Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Nidzickiego

www.lot.mazury.pl – Lokalna Organizacja Turystyczna Kraina Nieodkrytych Tajemnic

www.lot.powiatszczycienski.pl – Lokalna Organizacja Turystyczna Powiatu Szczycieńskiego

Wydawca:

Urząd Marszałkowski
Województwa Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie

Opracowanie:

Departament Turystyki i Sportu
Urząd Marszałkowski
Województwa Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie
ul. Marińska 3, 10-051 Olsztyn
tel. 89 521 69 00
dt@warmia.mazury.pl
www.mazury.travel

Projekt, skład, przygotowanie do druku
oraz druk:

R2 Print, Płock

Wydanie 7 (2024)

ISBN: 978-83-65670-40-3

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
DEPARTAMENT TURYSTYKI I SPORTU**

10-051 Olsztyn, ul. Mariańska 3
T: +48 89 521 69 00
E: dt@warmia.mazury.pl
W: www.warmia.mazury.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

ISBN: 978-83-65670-40-3